

Vabariigi Valitsuse protokollis märgitava otsuse „Energiamajanduse arengukava aastani 2035“ eelnõu seletuskiri.

Sisukord

1. Sissejuhatus.....	2
2. Eelnõu otsuse sisu.....	4
3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele.....	16
4. Eelnõu jõustumisega kaasnevad mõjud.....	16
5. Eelnõu rakendamiseks vajalikud kulutused.....	21
6. Eelnõu jõustumine.....	22
7. Huvigruppide kaasamine ja eelnõu koostööstamine.....	22

1. Sissejuhatus

„Energiamajanduse arengukava aastani 2035“ (edaspidi ENMAK 2035) eelnõu on ette valmistatud riigieelarve seaduse §20 lõike 2 ning Vabariigi Valitsuse 19.12.2019 vastu võetud määruse nr 117 „Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord“ alusel. Vabariigi Valitsus kiitis arengukava koostamise ettepaneku heaks 18.11.2021¹.

Arengukava koostati, lähtudes Eesti ning Euroopa Liidu energia- ja kliimapoliitika eesmärkidest ja suundumustest aastani 2030 ja 2050 ja strateegiast „Eesti 2035“ ja selle tegevuskavast, kus on muuhulgas seatud vajalikuks muutuseks üleminek kliimanetraalsele energia tootmisele tagades energiapuulgeoleku. Arengukavas on esitatud mh arengukava visioon aastani 2050, üldeesmärk ja alaeesmärgid ning nende mõõdikud alg- ja sihttasemetega (sh metoodika ja allikad); ülevaade olulisematest poliitikainstrumentidest, mille kaudu seatud eesmärgid saavutada ja maksumuse prognoos. Arengukava lisades on esitatud kavandatud tegevuste täpsemad kirjeldused, energiapuulgeoleku olukorra analüüs (sh taastuvenergiade üleminekul ja energiavarustuse olukord analüüsitud stsenaariumidega elektri- ja gaasivarustused, küttes ja jahutuses ning energiatõhususes), ülevaade varasematest tulemus- ja mõjuhindamistest, mõjude eelhindamise kokkuvõtte, ülevaade mõõdikute metoodikast ja allikatest, kaasamisprotsess (ettevalmistavad töörühmad, laekunud ettepanekute arvestamine), kohalike omavalitsuste kaasamine ja seire ENMAK 2035 eesmärkide täitmisel, ENMAK 2035 koostamise ettepaneku lisas lahendamist vajavate küsimuste vastused, keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne ja mõjude hindamise aruanne.

ENMAK 2035 katab riigi eelarve tulemusvaldkonda energeetika. ENMAK 2035 eelkäija on ENMAK 2030, mis koondab Eesti energiapoliitika eesmärgid, arengukava visiooni aastaks 2050, eelmise perioodi arengukava eesmärkide täitmise ülevaate, valdkondade arengu ülevaate (energiatööstuses ja energiatõhususes, elektrimajanduses, soojusmajanduses, elamumajanduses, transpordi energiakasutuses, kütusemajanduses, teadus- ja arendustegevuses, rahvusvahelises ja regionaalses koostöös), üld- ja alaeesmärgid, mõõdikud, alaeesmärkide täitmiseks meetmed varustuskindluse tagamisel ja primaarenergia tõhusamal kasutusel, seosed teiste arengudokumentidega, juhtimisstruktuuri, kasutatud uuringud ja analüüsid. ENMAK 2030 on ellu viidud igal aastal järgmiseks neljaks aastaks täpsustatava energeetika programmi kaudu ja ellu viimist seiratud eelneva aasta kohta tehtud tulemusaruande kaudu. ENMAK 2030 mõõdikud on energeetika ja maavarade programmis 2024-2027 aastaks 2023 seatud sihttasemete võrdluses 2023. aasta andmete alusel suures osas täidetud.

ENMAK 2030 ja ENMAK 2035 eesmärkide, mõõdikute ja meetmete võrdluses saab välja tuua, et ENMAK 2030 rakendamisel on riigieelarvega seotud energeetika programmi ja tulemusaruandesse² lisatud mõõdikuna indeks, mis näitab Eesti positsiooni riikide järjestuses energiapuulgeolekuse alusel. Energiapuulgeolekuse indeks on ENMAK 2035 täitmise üldmõõdikuks. ENMAK 2035 energiavarustuse tagamiseks kavandatud tegevused on detailsemalt välja töötatud kui ENMAK 2030, kuid samas on välja jäetud hoonefondi ja transpordi energiatõhususe meetmed, mille kavandamine ja rakendamine tagatakse energiasäästukohustuse jaotuskava alusel 2021-2030. ENMAK 2035 on juurde toodud energia kättesaadavuse ja taskukohasusega seotud alaeesmärk (tabel 1).

¹ Vastavalt Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi aastateks 2021-2023 punktile 4.25 [Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2021-2023 \(lõplik\).xlsx](#)

² [Tegevuspõhine eelarve | Kliimaministeerium](#)

Tabel 1. ENMAK 2030 ja ENMAK 2035 eesmärkide, mõõdikute ja meetmete võrdlus.

PÕHISISU	Kehtiv ENMAK 2030	ENMAK 2035
Üldeesmärk	Tagada tarbijatele turupõhise hinna ning kättesaadavusega energiavarustus, mis on kooskõlas Euroopa Liidu pikaajaliste energia- ja kliimapolitiika eesmärkidega, samas panustades Eesti majanduskliima ja keskkonnaseisundi parendamisse ning pikaajalise konkurentsivõime kasvu.	Eesti energiamajandus tagab energiapuuduse, kasvatades riigi konkurentsivõimet ja aitab kaasa puhta energiaga majandusele üleminekul.
Üldmõõdikud	Taastuvenergia osakaal energia lõpptarbimises 50% aastal 2030, kuid vastavalt energiamajanduse korralduse seaduse muudatusele aastal 2022 on uus eesmärk 65 % siseriiklikust tarbimisest aastaks 2030 (2012 oli 25,8%, 2023 oli 41%) Kasvuhoonegaaside heitkogus energiatektoris 10,5 mln tCO ₂ ekv/a aastal 2030 (2012 oli 16,8 mln tCO ₂ ekv/a, 2023 oli 3,7 mln tCO ₂ ekv/a)	Maaenergia Nõukogu (<i>World Energy Council, WEC</i>) energia jätkusuutlikkuse indeks, mille alusel Eesti oli maailmas 129 riigi seas 2013. aastal 68. kohal, 2023. aastal 126 riigi seas 7. kohal, 2035 sihttaseme on olla esimese 15 riigi seas.
Tarbimise mõõdikud	Energia lõpptarbitime ≤32,8 TWh aastal 2030 (2012 oli 33,2 TWh, aastal 2023 oli 30,2 TWh) Primaarenergia varustus 57,7 TWh aastal 2030 (2012 oli 64,1 TWh, 2023 oli 47,7 TWh)	Energia lõpptarbitime 29,4 TWh aastal 2030 (indikatiivne) Primaarenergia tarbitime 36,5 TWh aastal 2030 (indikatiivne)
Varustuskindlusega seotud mõõdikud	Taastuvenergia osakaal elektrienergia lõpptarbimises on > 50% aastal 2030, kuid vastavalt energiamajanduse korralduse seaduse muudatusele aastal 2022 on uus eesmärk elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest moodustab taastuvenergia vähemalt 100% aastaks 2030 (2012 oli see 0,75%, 2023 oli see 32%) Kütusevabad energiaallikad (tuul, päike, hüdro) elektrienergia lõpptarbimisest moodustavad > 10% aastaks 2030 (2024 oli see 27 %) Eesti on ühendatud Euroopa Liidus juhitava sünkroonalaaga aastaks 2030 (ühendatud 2025) Gaasituru kontsentreeritus (HHI) aastal 2030 on <2000 (2012 oli 10 000, 2023 oli 4064) Eesti-Soome gaasiühendus BalticConnector rajatud aastaks 2019 (avati 11.12.2019) Energiamahukus 2 MWh/EUR _{1000SKP2012} aastal 2030 (2012 oli 5,6 MWh/EUR _{1000SKP2012})	Puhta energia suhe energia lõpptarbimisesse ≥66 % aastal 2035. Puhta energia tootangu suhe elektri lõpptarbimisesse aastal 2035≥80% Juhitava võimsuse olemasolu elektrisüsteemis peab olema tagatud aastal 2035 (2024 oli tagatud, 1036 MW) Eesti gaasitaristu tehniline piisavus on üle 100 % aastal (2025 oli 114,9%) Energiamahukus alla EL keskmise aastal 2035 (2023=105,81 KGOE/EUR _{1000SKP} ehk 1,23 MWh/EUR _{1000SKP} EL keskmine 78)
Alaeesmärk 1	Varustuskindlus: Eestis on tagatud pidev energiavarustus	Energiajulgeoleku tagamine
Alaeesmärk 2	Primaarenergia tõhusam kasutus: Eesti energiavarustus ja -tarbitime on säästlikum panustama majanduse arengusse ja Eesti elanike heasse toimetulekusse.	Energeetika keskkonnasäästlikkuse tagamine
Alaeesmärk 3	Kolmandat üldeesmärgi aspekti (majanduse seisund) alaeesmärkide seas ei kajastatud, sest varustuskindluse ja primaarenergia tõhusam kasutuse alaeesmärkide meetmete rakendamise toimele peab energiamajandus panustama majanduse arengusse ja Eesti elanike heasse toimetulekusse.	Energia kättesaadavuse ja taskukohase hinna tagamine
Meetmed, kavandatud tegevused, poliitikainstrumentid	1.1 Elektrienergia tootmise arendamine; 1.2 Elektrienergia majanduse vajadustele vastav ja tõhus ülekandmine; 1.3 Gaasivarustuse tagamine; 1.4 Kütusevarude säilitamine; 1.5 Soojusenergia tootmine; 1.6 Energeetikaalane haldusvõimekus ja väliskoostöö. 2.1 Alternatiivsete kütuste kasutuselevõtu suurendamine transpordis; 2.2 Motoriseeritud individuaaltranspordi nõudluse vähendamine; 2.3 Tõhus sõidukipark; 2.4 Olemasoleva hoonefondi energiatõhususe suurendamine; 2.5 Uute hoonetega seotud eeldatava energiatõhususe suurendamine; 2.6 Tõhus soojusenergia ülekandmine; 2.7 Avaliku sektori eeskujud 2.8 Energiasääst muudes sektorites Energiasääst meetmed 2021-2030 rakendatakse energiasäästukohustuse jaotuskava alusel.	ELEKTRIVARUSTUS: Juhitava võimsuse tagamine Tarbitime juhtimise potentsiaali käivitamine Elektrisalvestuse käivitamine Võrgu arendamine võimekuse tõstmiseks Turukorralduse arendamine Balti ja Soome jaeturgude ühtlustamiseks Kütusevabade energiaallikate osakaalu suurendamine Riskide maandamine GAASIVARUSTUS: Turukorralduse arendamine Gaasiinfrastruktuuri ja gaasivarude tagamine Taastuvgaaside soodustamine KÜTE JA JAHUTUS Taristu arendamine Keskkonna- ja heitsoojuse kasutuse suurendamine Energiatõhususe suurendamine ja moderniseerimine Fossiilkütuste asendamine Soojusalvestite rajamine Kaugjahutuse arendamine

ENMAK 2035 eelnõu koostamise eest vastutas ja seda juhtis Kliimaministeeriumi energiatektikaosakonnas strateegilise planeerimise valdkonnajuht Irje Möldre (irje.moldre@kliimaministeerium.ee).

ENMAK 2035 eelnõu on koostatud vastavalt valdkonna arengukava koostamisele seatud nõuetele. Arengukava kirjeldab püstitatud eesmärgi ja nende täitmiseks kavandatud tegevusi, seab mõõdikud ja sihttasemed aastaks 2035, visiooniga aastani 2050. Arengukava lähtub strateegias Eesti 2035 seatud kohustusest minna üle kliimanetraalsele energiatootmisele aastaks 2050. Arengukava alaeesmärkideks on Maailma Energeetikanõukogu energiatootmise kolmikvaade: tagada energiatulgeolek, kättesaadavus ja taskukohasus ning keskkonnasääst. Arengukava toob välja energiamajanduse korralduse seadusega 2030. aastaks seatud taastuvenergia eesmärkide täitmiseks vajalikud poliitikainstrumendid elektri- ja soojusenergia tootmisel ning kavandab sihttasemed aastani 2035. Arengukava arvestab kavandatava kliimakindla majanduse seadusega. Arengukava aitab kaasa 2025. aasta lõpus Euroopa Komisjonile esitatava alternatiivkütuste poliitikaraamistikuga seonduvate vajadustega transpordikütustega varustatuse tagamisel (eelkõige elektrisõidukitele, biometaani ja rohevesiniku kasutusele üleminekuks transpordis). ENMAK 2035 rakendamisel koostatakse igal aastal riigieelarvega seotud programm ja tulemusaruanne.

2. Eelnõu otsuse sisu

Eelnõukohase Vabariigi Valitsuse istungi protokollilise otsusega kinnitatakse Energiamajanduse arengukava aastani 2035 (ENMAK 2035) Vabariigi Valitsusele. Kinnitamise järgselt avaldatakse ENMAK 2035 Kliiministeriumi kodulehel.

Vabariigi Valitsus saatis 30.10.2025 otsusega ENMAK 2035 Riigikogule arutamiseks. Toimunud arutelude põhjal tehti eelnõus järgmised muudatused:

- loodi tugevam seos energiamajanduse ja julgeoleku vahel (ptk 2.1 lisatud lause „Energiajulgeolek on Eesti julgeoleku ja riigikaitse lahutamatu osa“);
- konsolideeriti eelnõu tabelis 2 indikaatoreid, et vältida dubleerimist ning tagada taskukohase ja konkurentsivõimelise hinna saavutamise printsiipidest kinni pidamine;
- eelnevaga seoses jäeti eelnõust välja mõõdik „elektrienergia netoimport“ aastaks 2035 sihttasemega 0%, kuna tabeli 2 mõõdiku „Juhitava võimsuse olemasolu elektrisüsteemis“ sihttaseme saavutamise tagatakse, et Eestis oleks olemas piisavas mahus juhitavad tootmisvõimsused ja mõõdiku „Puhta energia suhe energia lõpptarbimisesse“ sihttaseme saavutamise tagatakse, et Eesti tootmisportfell liiguks järjest enam puhtama energiatootmise poole, kuid reaalse kohapealse tootmise ja impordi suhe kujuneb vastavalt imporditelektri ning kohaliku tootmise hinnatasemetele - seega 0%-lise impordi saavutamise võimekus on Eestis nende mõõdikute kombinatsioonis olemas;
- muudeti eelnõu tabelis 2 juhitava võimsuse olemasolu sihttase aastaks 2035 „Tagatud“, kuna Elering täpsustab vajaduse igal aastal oma varustuskindluse aruandes ning see number arengukava ellu viimise perioodil suure tõenäosusega muutub;
- täpsustati eelnõu ptk 3.1 põlevkivi otsepõletuse ja põlevkiviõli kasutuse soojusvarustuses lõpetamisega seotud sõnastusi vastavalt Euroopa Komisjoniga aruteludele seoses Eesti taaste- ja vastupidavuskava kohustuste täitmisega;
- täiendati eelnõu ptk 5, et tuua selgemalt välja, et lokaalküttes säilivad ka traditsioonilised kütteallikad nagu halupuit;
- lisati ptk 8 tuumaregulatsiooni kohta allmärkus järgmise selgitusega: Hõlmab tuumaenergia kasutusele võtu reguleerimise nii elektri- kui soojusenergia tootmiseks. Nt Soomes on kavandamisel kolm väike moodultuumajaama kombineeritult nii elektri- kui kaugküttesse soojusenergia tootmiseks³;
- täpsustati eelnõu peatükis 8 investeeringute maksumusi, sh lisati vesisalvesti ja tuumajaama võimalikud maksumused;
- täpsustati eelnõu sõnastust vastavalt Rahandusministeriumi, Regionaal- ja põllumajandusministeriumi ja Riigikantselei ettepanekutele;
- lisati mõistete seletused eelnõu lõpumärkustesse.

³ [Power Utility And City Of Helsinki Begin Site Assessment For Small Modular Reactor](#)

Arengukava on koostatud koostöös teiste ministeeriumide, turuosaliste, erialaliitude ja huvirühmadega eesmärgiga luua strateegiline lähenemisviis ning töötada välja tegevused, mis aitavad pikaajaliselt tagada energiapuuduse, minna üle kliimaneutraalsele energiatootmisele, tagada energia kättesaadavuse, taskukohasuse ja keskkonnasäästlikkuse.

Üld- ja alaeesmärkide sõnastamisel on lähtutud kehtiva energiamajanduse arengukava aastani 2030 eesmärkidest, energiapuuduse tagamise erinevatest dimensioonidest, alusuuringutest, ettevalmistavate töörühmade aruannetest, toimunud kaasamisüritustest ja ENMAK 2035 eelnõu eelnevatele tööversioonidele laekunud tagasisidest. Arvestatud on, et strateegia Eesti 2035 näeb ette energiapuuduse tagamise aastaks 2050 kliimaneutraalse energiatootmisega.

Arengukava üldeesmärk on järgmine: Eesti energiamajandus tagab energiapuuduse, kasvatab riigi konkurentsivõimet ja aitab kaasa puhta energiaga⁴ majandusele üleminekuks.

Üldeesmärgi saavutamiseks on arengukavas kolm alaeesmärki:

- ❖ energiapuuduse tagamine;
- ❖ energia kättesaadavuse ja taskukohase hinna tagamine;
- ❖ energeetika keskkonnasäästlikkuse tagamine.

Alaeesmärgid panustavad üldeesmärgi täitmisesse järgmiselt: energiapuuduse tagatakse kõigi kavandatud tegevuste elluviimisega; energia kättesaadavusse ja taskukohasusse hinda riigi konkurentsivõime kasvatamiseks panustavad samuti kõik kavandatud tegevused; keskkonnasäästlikkuse puhta energiaga majandusele üleminekuks panustavad kavandatud tegevused kütusevabade energiaallikate osakaalu kasvatamise, investeerimisriskide maandamise, taastuvgaaside soodustamise, küttes ja jahutuses kavandatud tegevused. Alaeesmärkidele seatud mõõdikutele seatud alg- ja sihttasemete kaudu seiratakse üldeesmärgi täitmist.

Eesmärkide täitmiseks kavandatud tegevused on toodud joonisel 1.

Joonis 1. Eesmärkide täitmiseks kavandatud tegevused, alaeesmärgid: (EJ) energiapuuduse, (TK) kättesaadava ja taskukohase energia hinna ning (KK) keskkonnasäästlikkuse tagamine.

KAVANDATAVAD TEGEVUSED EESMÄRKIDE TÄITMISEKS		
ELEKTRIVARUSTUSE TAGAMINE	GAASIVARUSTUSE TAGAMINE	KÜTTE JA JAHUTUSE TAGAMINE
Juhitava võimsuse tagamine (EJ, TK)	Turu korraldamine Balti ja Soome turgude ühtlustamiseks (EJ, TK)	Taristu arendamine (EJ, TK, KK)
Tarbimise juhtimise potentsiaali käivitumine kõigil turutasemetel (EJ, TK)	Gaasiinfrastruktuuri ja -varu tagamine (EJ, TK)	Keskkonna- ja heitsoojuse kasutus (EJ, TK, KK)
Elektrisalvestuse käivitumine (EJ, TK)	Taastuvgaaside soodustamine (EJ, TK, KK)	Energiaohutuse suurendamine ja moderniseerimine (EJ, TK, KK)
Võrgu arendamine võimekuse tõstmise abil (EJ, TK)		Fossiilkütuste asendamine (sh lokaalküttes) (EJ, TK, KK)
Turu korraldamine Balti ja Soome jaeturgede ühtlustamiseks (EJ, TK)		Soojussalvestite rajamine (EJ, TK, KK)
Kütusevabade energiaallikate osakaalu suurendamine (EJ, TK, KK)		Kaugjahutuse arendamine (EJ, TK, KK)
Investeerimisriskide maandamine (EJ, TK, KK)		

⁴ Puhas energia - varustuskindel, konkurentsivõimeline ja jätkusuutlik energiasüsteem, esikohal energiatõhusus, peamiselt taastuvenergiaallikatel ja energiasalvestusel põhinev, kindel ja taskukohane, integreeritud ja digiteeritud energiaturg. Allikas: [Clean energy for all Europeans - Publications Office of the EU](#). Käesolevas dokumendis käsitleme puhta energia allikana mh heit- ja keskkonnasoojust, vähese heitega tehnoloogiaid nagu nt tuumajaam.

Arengukava rakendamisel lähtutakse järgmisest:

1. **Tarbijatele peab olema tagatud taskukohane energiahind, sh äritarbijatele ka konkurentsivõimeline hind**, arvestades majanduse konkurentsivõimega ja Euroopa Komisjoni taskukohase energia tegevuskavaga⁵.
2. **Puhta energiaga majandusele üleminekuks ja soodsama energiahinna saamiseks tuleb suurendada kohaliku taastuvenergia tootmist ja kasutamist**. Kehtivas energiamajanduse korralduse seaduses on seatud eesmärgiks toota 2030. aastal taastuvelektrit aastas mahus samapalju, kui on Eesti enda aastane elektritarbimine. Elering on prognoosinud elektritarbimist 2030 aastaks 10,4 TWh/a ja 2035 aastaks 12,2 TWh/a⁶. Arvestades 2025. aastaks prognoositud taastuvelektri toodanguga 5 TWh⁷, kavandatud vähempakkumise tulemusel täiendava toodanguga kuni 2 TWh ja turupõhiselt lisanduvate biogaasi- ja päikesejaamadega moodustaks aastal 2030 toodetav taastuvelekter kuni 8 TWh ehk orienteeruvalt 75-85% tarbimisest.
3. **Elektrienergia tootmisel tuleb tagada igal ajahetkel piisav juhitavate võimsuste⁸ maht**. Olemasolevad põlevkivielektrijaamad töötavad kuni nende asendamiseni uute juhitavate võimsustega (nt gaasielektrijaamad). Juhitavat võimsust aitavad tagada ka koostootmisjaamad ja Kiisa gaasielektrijaam (turukasutusse andmine kavandatud 2028. a.). Riigikogu otsuse⁹ alusel on ette valmistamisel regulatsioon tuumaenergia¹⁰ kasutuselevõtu tingimuste määratlemiseks ning tuumaprogramm perspektiivis tuumajaama rajamise võimaluse loomiseks.
4. **Arendada tuleb paindlikusteenuseid võtmaks kasutusele energiasalvestuse ja tarbimise juhtimine potentsiaal**, mis aitab nihutada tiputarbimist, vähendada hindade volatiilsust ja siduda energiasüsteemi rohkem taastuvenergiat.
5. **Imporditavast maagaasist sõltuvust tuleb vähendada**, selleks on vajalik gaasivõrgus kohalikult toodetud taastuvgaaside (nt biometaan, rohevesinik) osakaalu suurendamine, seonduvate tarneahelate väljaarendamine ning gaasivõrgu toimimine regionaalses koostöös.
6. **Energiavõrkude arendamine peab lähtuma mh taastuvenergiale üleminekul järjest lisanduvatest uutest tootmisvõimsustest** halvendamata võrgu toimimise kvaliteeti. Elektrisüsteemi (sh -turu, -võrgu) efektiivsemaks toimimiseks tuleb mh hinnata täiendavate välisühenduste vajadust Läti ja Soomega arvestades nii taastuvenergia tootmiseseadmete potentsiaalsete asukohtade¹¹, majandusliku ja keskkonna-alase põhjendatuse kui välisühenduste arendamisel kõrgema hinnapiirkonnaga aladega Eesti majanduse tervikliku konkurentsivõime ja ühiskondliku kasuga.
7. **Elutähtsate teenustega seotud kriitilise energiainfrastruktuuri¹² vastupanuvõimet tuleb suurendada võttes arvesse hübriidohte**, st ohtude tuvastamist ja ennetamiste, ohu korral reageerimist ja algse olukorra taastamist.
8. **Rohevesiniku tootmisele ja kasutusele võtule tuleb luua eeltingimused** 2035. aastaks, et 2040. aasta perspektiivis oleks võimalik koostöös Läänemere regiooni riikidega rajada (rohe)vesiniku transiiditaristu koos salvestusvõimekustega ja seonduvate tarneahelatega.
9. **Kaugkütte ja -jahutuse senisest suurem elektrifitseerimine**, et minna fossiilkütuste tarbimiselt üle soojussalvestuse, keskkonna- ja heitsoojuse kasutusele ning tagada valmidus madaltemperatuurilisele kaugküttele üleminekuks.

Puhta energiaga majandusele üleminekuks vajalikud tegevused on toodud joonisel 2.

⁵ [Affordable Energy - European Commission](#)

⁶ Aastase tarbimise prognoos tabelis 4.4 [Elering_VKA_2024.pdf](#)

⁷ [Taastuvenergia - Renewable energy \(2025\)_0.xlsx](#)

⁸ Juhitavad tootmisvõimsused on võimsused, millega saab arvestada kõrge tarbimisega perioodidel, nt päevi kestva pakase korral. Need võimsused tagavad varustuskindluse ka võimalikes erakorralistes olukordades, nt Balti riikide eraldumisel iseseisvaks sagedusalaks. [Varustuskindlus 2021 lk.pdf \(elering.ee\)](#)

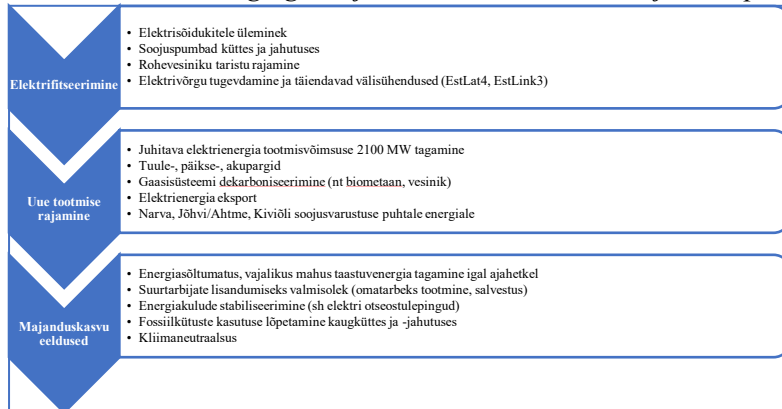
⁹ Tuumaenergia kasutuselevõtu ettevalmistamise ja õigusraamistiku loomise otsus 5.06.2024 [Tuumaenergeetika - Riigikogu](#)

¹⁰ Tuumajaama saab Eesti elektrisüsteemis arvestada osaliselt juhitava võimsusena, kuna Eestis arendatava tuumaelektrijaama väikereaktorist tulenevat võimsust on võimalik kiiresti tõsta – 1,5 MW/minutis. Näiteks on võimalik 15 minutiga saavutada 22,5 MW võimsus. Lõplikud parameetrid selguvad tehnoloogia valikul ja rajamisel.

¹¹ Nt Eesti-Läti neljas ühendus viia üle Saaremaa ja Eesti-Soome kolmas ühendus Läänemaalt, et luua potentsiaal lähedal asuvate taastuvenergiaalade kasutuselevõtuks.

¹² Kriitiline infrastruktuur (KI) on vara, süsteem või nende osa, mis on hädavajalik eluliselt tähtsate ühiskondlike toimingute toimimiseks. Näiteks tervishoiu, turvalisuse, julgeoleku, inimeste majandusliku ja sotsiaalse heaolu toimimiseks. See on infrastruktuur, mille kahjustada saamine või hävimine mõjutaks oluliselt riiki. (Euroopa Nõukogu direktiiv 2008/114/EÜ) [Kriitilise infrastruktuuri küberkaitse | RIA](#)

Joonis 2. Puhta energiaga majandusele üleminekuks vajalikud põhitegevused energiamajanduses.

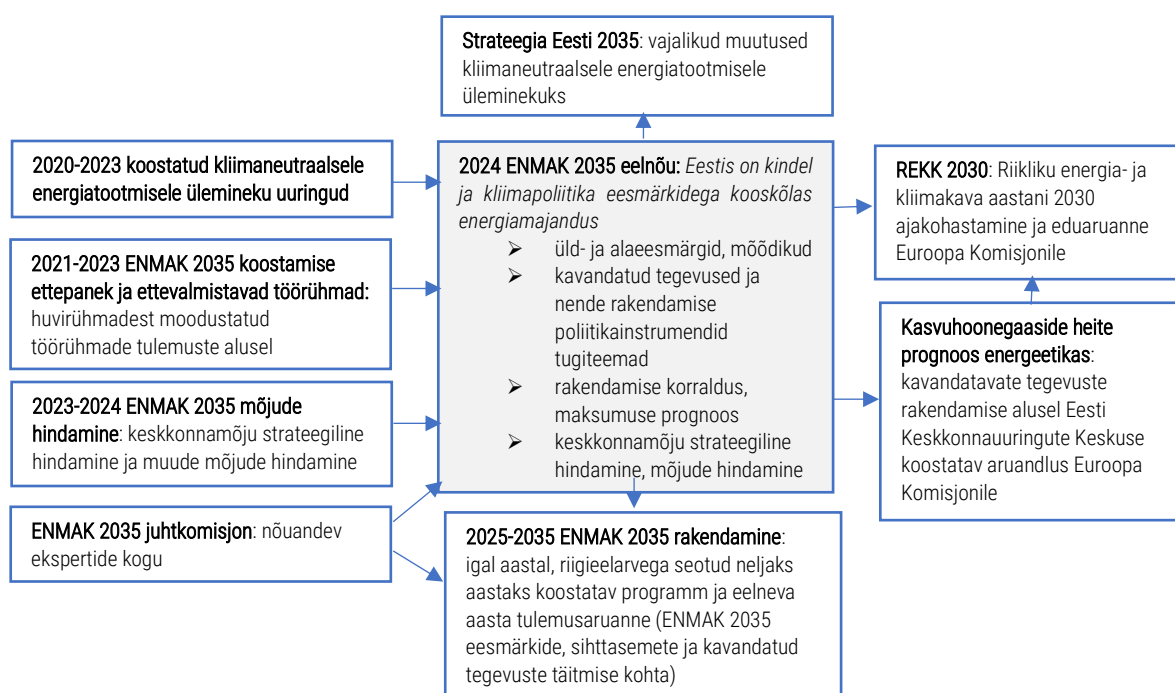

ENMAK 2035 eelnõus välja töötatud eesmärkide, mõõdikute, sihttasemete ja kavandatud tegevustega seotud poliitikainstrumentide aluseks on:

1. Kliimaneutraalsele energiatootmisele üleminekuks seotud uuringud (ülevaade ENMAK 2035 lisas 2)
2. ENMAK 2035 ettevalmistavate töörühmade aruanded [ENMAK töörühmade töödokumendid | Energiatalgud](#)
3. Esimesele ENMAK 2035 tööversioonile seisuga 17.11.2023 asjaomaste asutuste ja turuosaliste esitatud ettepanekud seisuga 21.03.2024 koostatud vastused ENMAK 2035 tööversiooni seisuga 13.11.2024 lisas 6.2 https://kliimaministeerium.ee/energiamajanduse_arengukava
4. ENMAK 2035 tööversioonile seisuga 13.11.2024 esitatud ettepanekute vastused ENMAK 2035 eelnõu lisas 6.2 [Energiamajanduse arengukava \(ENMAK\) | Kliimaministeerium](#)
5. Kliimaministri poolt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusega energeetika- ja keskkonnaministri poolt 17.04.2025 vastavaks tunnistatud keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne https://kliimaministeerium.ee/enmak_ksh
6. Riigikantslei mõjude hindamise meetodika kontrollküsimustiku täitmine ja selle kohta koostatud aruanne https://kliimaministeerium.ee/enmak_ksh

ENMAK 2035 koostamise ja rakendamise sisendid ja väljundid on toodud joonisel 3.

Joonis 3. ENMAK 2035 koostamise ja rakendamise sisendid ja väljundid.

Aastaks 2050 kliimanetraalsele energiatootmisele ülemineku kavandamisel on arengukavas arvestatud järgmisega:

- **aastal 2035 jääb elektritarbimine hinnanguliselt 9,3-12,2 TWh/a vahemikku** ¹³ (täpselt on võimatu prognoosida, elektritarbimine võib väheneda või kasvada nt suurtarbijate kadumisel või lisandumisel uue puhta energiaga ja kõrgema lisandväärtusega tööstuse tekkel), kuid samas majanduse energiantensiivsus¹⁴ väheneb võrreldes tänasega seoses energiatõhususe meetmete rakendamise (näiteks Eesti teenindussektoris, mis on EL energiamahukaim, vt lisa 1.2.10) ja taastuvelektrile üleminekuga (potentsiaalsed lisanduvad tööstusettevõtted jm tarbijad rakendavad kestlikkusaruandlust¹⁵ ja nullnetotööstuse määruse¹⁶ nõudeid);
- **aastaks 2035 on prognooside ja tänase teadmise kohaselt puhta energia osakaal elektritarbimises >80 %;**
- **elektritootmises on juhitamatu (tuule- ja päikeseenergia) elektritootmise kõrval tagatud juhitavad võimsused;**
- tuule- ja päikeseelektri tarbimise tõhustamiseks ja tasakaalustamiseks ning hinnavolatiilsuse vähendamiseks võetakse laialdasemalt kasutusele energia (s.t soojuse ja elektri) **salvestusseadmed;**
- tarbimise juhtimist rakendatakse nii tiputarbimise kui ka toodangu ülekoormuse nihtamiseks;
- kliimanetraalsest energiatootmisest ja kliimakindluse tagamisest lähtuv **elektrivõrgu tugevdamine;**
- taastuvenegiale üleminek tähendab energia tootmise, ülekande, tarbimise, turgude ja seotud majandussektorite kohanemist;
- **kohalike omavalitsuste võimestamise vajadus** (eelarve kujuneb mh kohalike energia- ja kliimakavade alusel).

Elektrivarustuses lähtutakse arengukavas järgmisest:

1. **2030. aastaks seatud riiklik taastuenergia eesmärgi täitmine sõltub elektritarbimise mahust ja turupõhiselt lisanduvatest taastuvelektri tootmisvõimsustest.** Arvestades 2025. aastaks prognoositud taastuvelektri toodanguga 5 TWh¹⁷, kavandatud vähempakkumise tulemusel täiendava toodanguga kuni 2 TWh ja turupõhiselt lisanduvate biogaasi- ja päikesejaamadega moodustaks aastal 2030 toodetav taastuvelekter kuni 8 TWh, aastaks 2035 on seega vaja juurde tarbimise mahu 9,3-12,2 TWh katmiseks aastal 2035 kuni 4,2 TWh taastuvelektri toodangut.
2. **Varustuskindluse tagamiseks on Eestis vaja rajada juhitavaid tootmisvõimsuseid,** . Eesti importis 2024. aastal ligikaudu kolmandiku tarbimise katmiseks vajalikust elektrienergiast. Taastuvelektri tootmine tuule- ja päikseparkidega on kiireim ja soodsaim viis vajalikku võimsust rajada, kuid nende kõrval peab olema juhitavaid elektritootmisvõimsusi ja salvestust ajaks, kui tuul ei puhu ja päike ei paista.
3. **Juhitava tootmisvõimsuse vajadus võib kasvada 10 aasta vaates orienteeruvalt 2100 MW-ni**¹⁸, Elering täpsustab vajaduse igal aastal varustuskindluse aruandes. Seda vajadust aitavad katta **Eestis täna olemasolevad juhitavad tootmisvõimsused (sh põlevkivielektrijaamad)** läbi varustuskindluse meetmete kasutuselevõtu (saartalituse võimekuse meede või strateegiline reserv näol), mis aitavad tagada piisavas mahus olemasolevaid tootmisvõimsusi kuni uute tulekuni, uued gaasielektrijaamad mis lisanduvad elektrisüsteemi läbi pikaajase sagedusreservide hanke ca 2028/2029, ja uus juhitav tootmisvõimsus mis tuleb läbi uue võimsusmehhanismi 2030+ (biogaasi jaamad, vesinik, jm). Eestis peab olema pidevalt tagatud kindlaid tootmisvõimsuseid, mis koos EstLink 1 ja EstLink 2 kaudu saadava elektrienergiaga suudavad ära katta Eesti elektrisüsteemi tiputarbimise (2024. a jaanuaris oli senine suurim tiputarbimine: 1591 MW). Süsteemihalduri hinnangul on vaja lisaks Estlinkide kaudu saadavale elektrienergiale Eestis kohapeal 2025 aastal ca 1000 MW kindlaid tootmisvõimsuseid, et

¹³ Sõltuvalt aluseeldustest on tarbimise prognoos aastaks 2035 erinev, nt [Energeetika sihttasemet 2030 täitmise prognoos Eesti Keskkonnauuringute Keskus 1.07.2025.xlsx](#), [Elekter – Rohetiigri Energia Teekaart 2025](#) ja Tabel 4.4 [Elering_VKA_2024_0.pdf](#)

¹⁴ Energiantensiivsus – primaarenergia tarbimise suhe sisemajanduse kogutoodangusse

¹⁵ [Kestlikkusaruandlus](#)

¹⁶ [Nullnetotööstuse määrus - Euroopa Komisjon \(europa.eu\)](#)

¹⁷ [Taastuenergia - Renewable energy \(2025\)_0.xlsx](#)

¹⁸ Eleringi varustuskindluse aruanne 2025 [Elering_VKA_2025_veeb-1.pdf](#)

tagada saartalitluse¹⁹ olukorras Eesti tarbijate elektrivarustus. Uus juhitud võimsus käivitusega 2028/2029. aastal kiire sagedusreservi²⁰ jaoks peab vastama käsitsi juhitudvale sagedusreservi (*manual Frequency Restoration Reserve* ehk mFRR) kriteeriumidele, sh käivitusajaga kuni 12,5 minutit²¹, milleks sobivad nt gaasielektrijaamad. Sellised jaamad saavad tulevikus hinnanguliselt tööd kuni 2000 tundi aastas, sõltuvalt alla (tarbimise vähenemine nt suure tarbija välja lülitumisel) või üles koormamise (tarbimise suurenemine nt sõltuvalt ilmastikuoludest) vajadusest. Alates 2029. aastast on eelduslikult tootmisvõimsusi, mis saavad muuhulgas pakkuda ka sagedusreservi ca 900 MW koos olemasolevate Auvere ja Enefit Industry tootmisplokkide ning rajatavate gaasielektrijaamade baasil kokku. Lisaks on eelduslikult kasutatav ka Kiisa avarielektrijaam 250 MW ulatuses. Oluline on juhitud tootmisvõimsuse mahu tagamine erinevate tehnoloogiatega ja hajutatult, võimalikult taskukohaselt ja kliimaeesmärkidega kooskõlas. Läbi juhitud tootmisvõimsuste ja lühiajaliste ressursside (salvestus ja tarbimise juhtimine) on vajalik tagada lühiajaliste reservide olemasolu tootmise ja tarbimise lühiajaliste ning kiirete muutuste (sh sageduse hoidmise tagamiseks) kui ka pikaajalised tootmisvõimekused, kui tuul ei puhu ja päike ei paista pikema perioodi jooksul.

4. **Elering AS hankega on loomisel täiendavad sagedusreservid**, mille tulemusena tekib ca 230 MW täiendavat juhitud võimsust 2028/2029. aastaks. Juhitud võimsuste puudujäägi korral võib osutada vajalikuks võtta kasutusele turuülene võimsusmehhanism, mis toob turule juurde uut kindlat tootmisvõimsust 2032+ vaatest.
5. **Salvestuse ja tarbimise juhtimise edendamine** ühtlustab elektri turuhinda, aitab vähendada juhitud jaamade ja võrguinvesteeringute vajadust, vähendab hindade volatiilsust, soodustab taastuvenergia arengut ja pakub süsteemiteenuseid.
6. **Tarbijatel on rohkem võimalusi oma elektrikulusid juhtida** (sh mõjutada osakaalu sissetulekust) ja hinnasäästu saavutada paindlikuma tarbimise (tiputarbimise välisel ajal), omatarbeks tootmise ja kasutusele võtuga, suurtarbijad taastuvelektritootjatega elektri otseostulepingute sõlmimisega.
7. **Kriitilise maismaa ja merealuse infrastruktuuri vastupanuvõime suurendamine** (sh tänaste hübriidohtudega toimetulekuks).
8. **Elektrivõrgu valmisoleku tagamine** kliimanetraalseks energiatootmiseks (sh ülekandevõrgu arenduskohustuse laiendamine, fikseeritud liitumistasu, kesk- ja madalpingevõrgu kliimakindlamaks muutmine, võrgukvaliteedinõuete erisused tarbimise juhtimise ja paindlike liitumistega investeeringute vajaduse vähendamine).

Puhta energiaga majandusele ja kliimanetraalsele energiatootmisele üleminekul on oluline fossiilkütuste asendamine taastuvenergiaga. 2024. aastal moodustas taastuvenergia toodang ca 2/3 Eestis toodetud elektrist. Seejuures moodustasid kütusevabad energiaallikad elektrienergia lõpptarbimisest (8,26 TWh) 27 %. ENMAK 2030 eesmärk aastaks 2030 on >10% kütusevabade energiaallikate (päike, tuul, hüdroenergia) osakaal elektri lõpptarbimises. Eesmärgi täitmiseks näeb ENMAK 2035 eelnõu ette täiendavate taastuvelektri tootmisvõimsuste rajamise ja seonduvalt salvestite kasutusele võtu mh tiputarbimise nihutamiseks ja elektri hinna stabiliseerimiseks.

ENMAK 2035 kavandatud tegevuste tulemusel lisandub uusi tuule- ja päikeseparke ja kiire sagedusreservi pikaajalise hanke kaudu uusi gaasielektri jaamu. 2030+ vaatest on vajalik rajada täiendavaid uusi juhitud võimsusi, eeldatavalt taastuva gaasi (sh rohevesinik), tuumaenergia vms energiaallikatel lahendustena.

ENMAK 2035 eelnõu kaasamisprotsessis laekus suur osa ettepanekuid seoses elektrienergia hinnaga. Suur- ja tööstustarbijate elektri hinna prognoosimiseks naaberriikides teostasime täiendava analüüsi (vt tulemused kokkuvõtvalt arengukava lisa 2.2.2). ENMAK 2035 kavandatud tegevuste mõju elektri lõpphinnale seiratakse arengukava elluviimisel programmi ja tulemusaruande kaudu.

Arvestades lähtekohana 2024. aasta elektri keskmist turuhinda (8,7 s/kWh), 2025. aasta taastuvenergia tasu (0,84 s/kWh²²), elektriaktsiisi (0,1 s/kWh, energia aktsiisivabastuse luba omavale elektrointensiivsetel

¹⁹ Saartalitlusvõime tagamise eesmärk on elektritootmisvõimsuse kättesaadavus elektrisüsteemi saartalitluse olukorras tipukoormuse ajal ja Eesti elektrisüsteemi stabiilne töö. Saartalitlus tähendab seda, Eestil on katkenud ühendused Lätiga ning Eesti on langenud eraldi süngroonlasse. Iseseisvalt elektrisüsteemi toimimiseks on vaja piisavalt juhitud tootmisvõimsusi, mis aitavad tagada sageduse hoidmise ja elektrienergia varustatuse.

²⁰ [Sagedusreservide eelkvalifitseerimise nõuded | Elering](#)

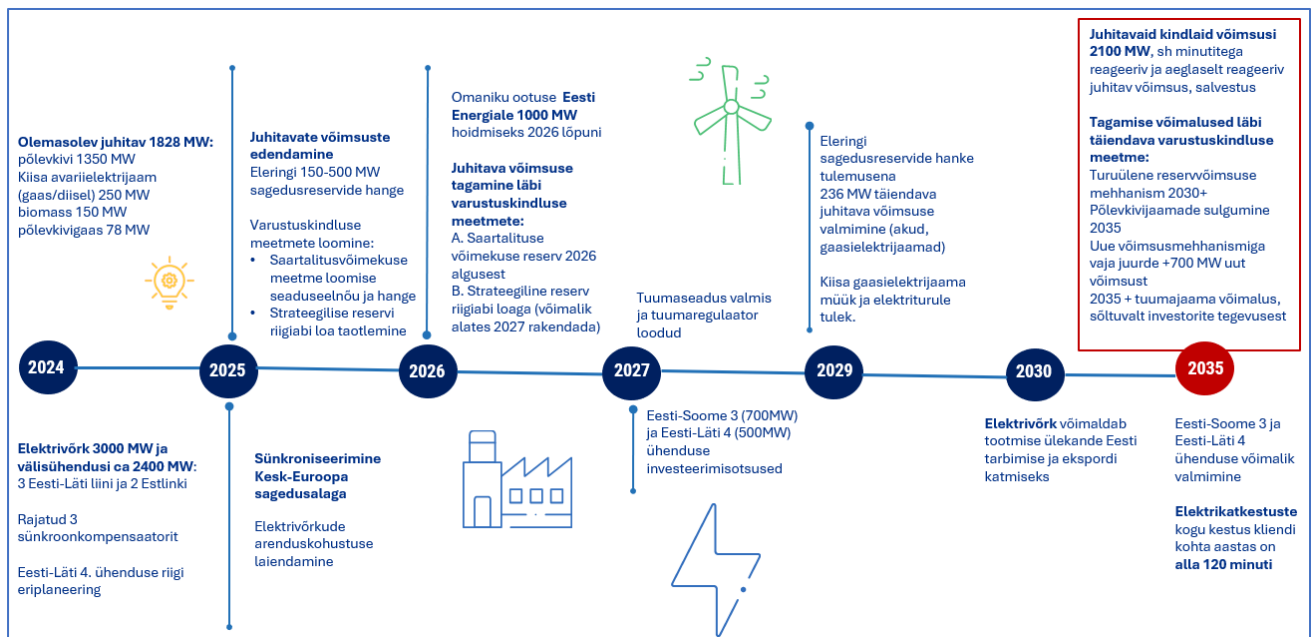
²¹ Joonis 2.2 [Elering_VKA_2023_5.pdf](#)

²² [Taastuvenergia tasu | Elering](#)

ettevõtetal on elektriaktsiisi soodustus 0,5 EUR/MWh²³), edastamise tasu jaotusvõrgus 4,4 s/kWh²⁴ ja põhivõrgus erinevatel pingetel (6,62 s/kWh pingel 300 kV; 11,57 s/kWh pingel 110 kV; 12,57 s/kWh pingel <110 kV²⁵) on võimalik kujundada mitte-kodutarbijate elektri lõpphinda soodsamaks ettevõtete konkurentsivõime parandamiseks.

Olulisemad kavandatud tegevused on seotud eelkõige elektrivarustusega, millest omakorda sõltuvad nii gaasitaristu nõudlus kui fossiilkütuste alternatiivina keskkonnasoojuse kasutuselevõtt. Elektrivarustuse teekaart aastani 2035 on toodud joonisel 4.

Joonis 4. Elektrivarustuse teekaart aastani 2035²⁶.

ENMAK 2035 alaeesmärkide täitmiseks kavandatavate tegevuste üldine ajakava elektrivarustuses on esitatud tabelis 2.

Tabel 2. ENMAK 2035 alaeesmärkide täitmise üldine ajakava elektrivarustuses.

SIHTTASEMED 2035	2025-2030	2031-2035	2035+
VARUSTUSKINDLUS Juhitava võimsuse olemasolu elektrisüsteemis tagatud Varustuskindluse normi täitmine Taaskäivitamise võimekus (pärast kustumist süsteemi taaspingestamine) Elektrienergia netoimport < 0	Täiendavate sagedusreservide rajamine ca 230 MW (gaas, salvestus), võrgu tugevdamine, kliimakindluse tõstmine, sünkroniseerimine 2025 alguses, varustuskindluse meetmete loomine (saartalituse võimekuse meede, ja strateegiline reserv), tagada kindel tootmisvõimekus 4-5 elektritootmise plokki mahus alates 2027 elektrisüsteemi seisukohalt oluliste elektriinfrastruktuuri osade vastupanuvõime suurendamine, uute välisühenduste investeerimisotsused 2027, tuumaprogrammi (sh regulatsiooni ja regulaatori) loomine.	Uute välisühenduste ja salvestite rajamine, detsentraliseeritud ja omatarbeks toodetud elektri osakaalu suurendamine, paindlikkusteenuste toimimine, vajadusel uus reservvõimsuse mehhanismi tüüp (<i>market-wide capacity</i> mehhanism) täiendavaks reserviks 2030/2032.	Juhitava võimsuse vajadus peab olema kaetud (nt gaasielektrijaamad, tehnoloogia olemasolul ja sobivusel võimalik ka tuumaenergia), salvestus aitab juhitava võimsuse vajaduse kasvu ohjata. Töös on Auvere elektrijaam, kaugküttevõrku soojust tootvad koostootmisjaamad, sagedusreservide pikaajalisest hankest tootmisvõimsused, uuest võimsusmehhanismist tulnud uued juhitud tootmisvõimsused ja Kiisa.
KÄTTESAADAVUS JA HIND 5 aasta keskmine SAIDI <120 minuti	Sagedusreservide turgude avanemine, salvestusvõimsusi 1000 MW aastaks 2030, energiapagamise, tarbimise juhtimise turumudeli rakendamine kõigil turgudel, optimaalsete taastuvenergia- ja võrgutasude (sh uute taastuvate	Elektri lõpphinna hoidmine Taani, Läti, Leedu, Poola, Rootsi ja Soome keskmisest madalamal, turuhinna alla tulek taastuvelektri tootmist ja salvestusvõimsusi 1500 MW, täiendavad välisühendused (Estlink3 ja EstLat4). Liinikoridoride korrashoiu ja võrgu	Skandinaaviaga hinnavahe vähendamine (sh oma tarbeks tootjate kaudu, akude kasutus), energiapositiivsed kogukonnad toodavad omatarbeks, sh võrgust ostetava elektri mahu vähenemine.

²³ [Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus-Riigi Teataja](#)

²⁴ [Võrgutasu muudatus - Elektrilevi](#)

²⁵ <https://elering.ee/elektri-ulekandeteenuse-hinnad-alates-01012025>

²⁶ Teekaardi koostamisel arvestatud mh Eleringi varustuskindluse aruannet 2025, igal aastal täpsustab Elering varustuskindluse aruandes mh juhitava võimsuse vajaduse, mis võib 2035. aastaks olla erinev 2025. aastal prognoositud vajadusest.

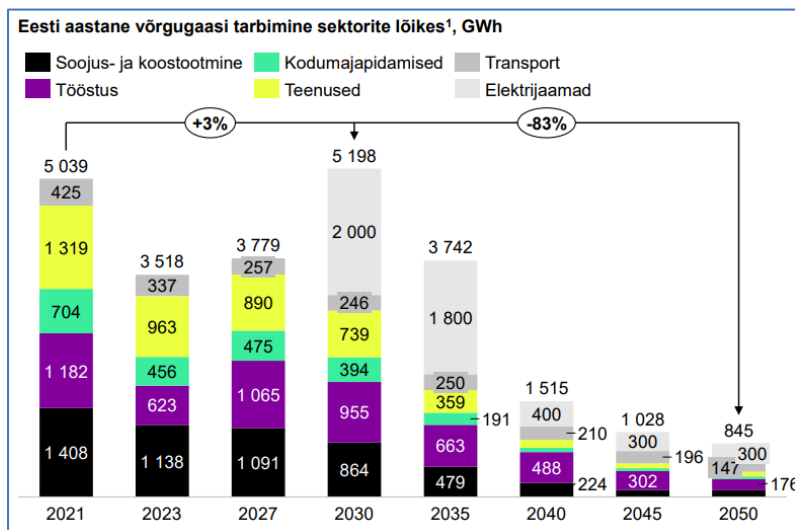
Elektri aasta keskmine lõpptarbija hind alla Läänemere äärsete riikide keskmise	tootmisvõimsuste ja kliimakindluse tagamine) loomine, ilmastikukindla võrgu osakaal suurendatakse 75%-ni, liinikoridoride vajadusel laiendamine ja korrashoiu tagamine.	ilmastikukindluse tagamine vähemalt senisel tasemel.	5 aasta keskmine SAIDI on <120 minutit. Liinikoridoride korrashoiu tagamine
KESKKONNASÄÄST Puhta energia osakaal elektritarbimisest >80% aastal 2035	Taastuvenergia direktiivi muudatuste kohaldamine, taastekava tegevused (eelisarendusega alad, loamenetluste kiirendamine) maismaatuule- ja hübriidparkide rajamiseks, taastuvelektri vähempakkumised, riigimaade enampakkumised, taastuvelekter katab bilansiliselt siseriikliku tarbimise.	Turupõhine ehk ilma toetusteta taastuvelektri areng	Kasvava tarbimise mahus (2035=12,2 TWh) taastuvelektri tootmise tagamine

ENMAK 2035 eelnõu kaasamisprotsessis laekus ettepanekuid seoses gaasitarbimise ja selle katmise prognoosiga. Vastavalt turuosalistega kokku lepitud²⁷ pole gaasitarbimise prognoosid ENMAK 2035 eelnõus esitatud, vaid käesolevas eelnõu seletuskirjas tabelis 3 ja joonisel 5. Prognoosid sisaldavad võimalike gaasielektrijaamade lisandumist, erinevate sektorite gaasitarbimise muutust, gaasi tiputarbimise võimsuse prognoosi ning biometaan tarbimise prognoosi. Aastane võrgugaasi tarbimine prognoositakse vähenema, jõudes 2050. aastaks 600–1000 GWh tasemele. 2030. aastal võiks gaasiga töötavate elektrijaamade võimalike arengute tõttu alguses tarbimine suureneka 2 TWh võrra. Energiaettevõtte kontekstis on kõige potentsiaalikumad alternatiivid maagaasile elektrienergia ja vesinik, samuti biogaas ja biometaan, mis põhinevad kohalikul toorainel. Gaasitarbimise prognoosi stsenaariumid arvestades sektorite vajadusi on toodud gaasi ülekandevõrgu arengukavas, mida korrigeeritakse igal aastal, seejuures järgmist prognoosi mõjutab uute gaasijaamade rajamine.

Tabel 3. Võrgugaasi tarbimise indikatiivne prognoos aastani 2050 baasstsenaariumis²⁸.

Gaasi tarbimine	2024	2027	2030	2035	2040	2045	2050
Tarbimine TWh	3,8	3,8	5,2	3,7	1,5	1	0,8
Sh biometaan osakaal %	6,1	6	6	21	56	80	92
Tiputarbimine talvel koos elektrijaamadega MW	1900 ²⁹	1365	2230	1906	1043	650	611

Joonis 5. Võrgugaasi tarbimise prognoos sektorites aastani 2050 baasstsenaariumis³⁰.

²⁷ Joonis 4.1 pealkirjas sulgudes ENERGIAMAJANDUSE ARENGUKAVA AASTANI 2035 EELNÕU

²⁸ Civitta 2024 Gaasitarbimise pikaajalise prognoosi uuring

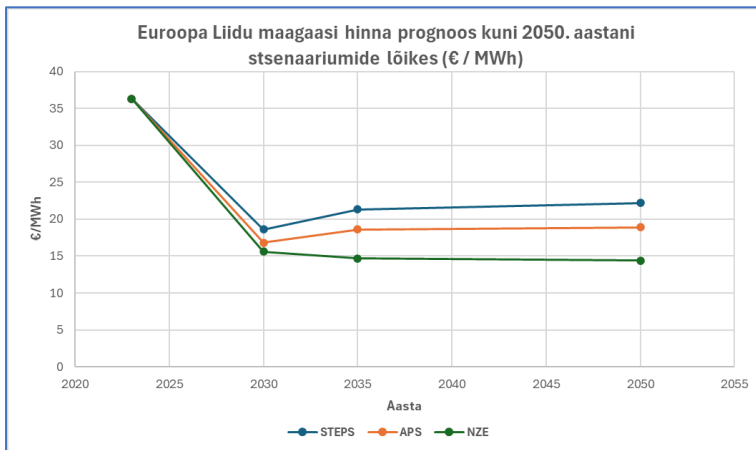
²⁹ Lk2 Microsoft Word - Eesti gaasiülekandevõrgu arengukava 2025-2034

³⁰ Gaasitarbimise pikaajalise prognoosi uuring

Rahvusvaheline Energiaagentuur ei prognoosi gaasihinna sellist kasvu, nagu nägime aastatel 2022-2023 (joonis 6), mis annab kindlust mh gaasielektrijaamade rajamiseks juhitava võimsuse tagamisel.

Biometaani tootmise potentsiaaliks on hinnatud 0,8 TWh, rohtse biomassi biogaasijaamadega kuni 1,5 TWh³¹, mis näitab, et järgmise kümnendi vaates maagaasi asendamiseks biometaanist ei piisa. Biometaani tootmist ja kasutusele võttu mõjutab maagaasi hind, millele 2022. aastaga võrreldavat kasvu ei prognoosita vähendades biometaani kasutusele võtu tasuvust. Päritolutunnistuste süsteemiga tuuakse biometaan tarbimisse³².

Joonis 6. Maagaasi hinna prognoos³³.

*STEPS – ainult kehtivad poliitikad, APS – riigid täidavad kõik kliimalubadused, NZE – globaalne kliimaneutraalsus aastaks 2050
Allikas: Rahvusvaheline Energiaagentuur (2024).

Gaasivarustuses lähtutakse järgmisest:

- Hajutatud gaasivarustus võimaldab gaasitarbijatel jätkata ja üle minna taastuvgaaside kasutusele elektri- ja soojusenergia tootmisel ja tarbimisel (sh hooned), transpordis ja tööstuses.** Gaasivarustus peab olema piisav, et Eestis on võimalik selleks sobivates asukohtades gaasilistest kütustest elektrienergiat juhitavate võimsuste ulatuses toota.
- Viimase 15 aasta jooksul on gaasitarbimine langenud kolmekordselt** (gaasitarbimine oli 2008. aastal 10 TWh ja 2024. aastal 3,8 TWh). Tarbimist mõjutab eelkõige gaasielektrijaamade lisandumine, selle mitte lisandumisel on vähenemise jätkumine tõenäoline ka tulevikus ning see on mõjutatud gaasi kui energiakandja konkurentsivõimest teiste alternatiividega (nt elektri ja vesinikuga). Biometaani teoreetiline maksimaalne tootmismahd Eestis ilma rohtset biomassi kasutusele võtmata on 0,8 TWh³⁴. Samas ei saa eitada Eestis gaasiliste kütuste vajadust kuni on kasutusel tasuvad alternatiivid. Üheks võimalikuks asenduseks maagaasile võib olla vesinik, eeskätt taastuvenergiaallikatest toodetud vesinik.
- Tänane olemasoleva gaasivõrgu füüsiline eluiga süsteemihalduri andmete alusel ulatub 2050 aastani**³⁵. See on sama ajavahemik, kui riik on võtmas suuremaid ambitsioone elektri- ja soojuse tootmise ning energiavõrgu CO₂ neutraalseks muutmiseks. Selleks ajaks on alternatiivne vesinikutaristu ning biometaani ja sünteetiliste gaaside väärtusahelad alles välja kujunemas. Riskide maandamiseks tuleb hoida üleval gaasivõrku vastavalt gaasitarbimise vajadusele ja anda sellega kindlus investoritele uute gaasilistel kütustel töötavate seadmete investeerimisotsuste tegemiseks. Teadvustades, et vastav eluea pikendamine võib kaasa tuua võrguressursi mittetäielikult efektiivse kasutuse, võib see tõsta võrgukasutuse eluea lõpu hinda.
- Gaasivarude hoidmise kohustus: hoida 15% gaasivarude lähtudes viie viimase aasta keskmisest aasta tarbimisest.** Hetkel Läti hoidlas hoitav gaasivarude on 1TWh, mis on 26% 2024. aasta gaasi tarbimisest.

³¹ [Biogaas | Kliimaministeerium](#), täpsemalt [Microsoft Word - Biogaasi uuring. Lõpparuanne.doc](#)

³² [Biometaani päritolutunnistused | Elering](#)

³³ [World Energy Outlook 2024 – Analysis - IEA](#)

³⁴ [Biogaas | Kliimaministeerium](#)

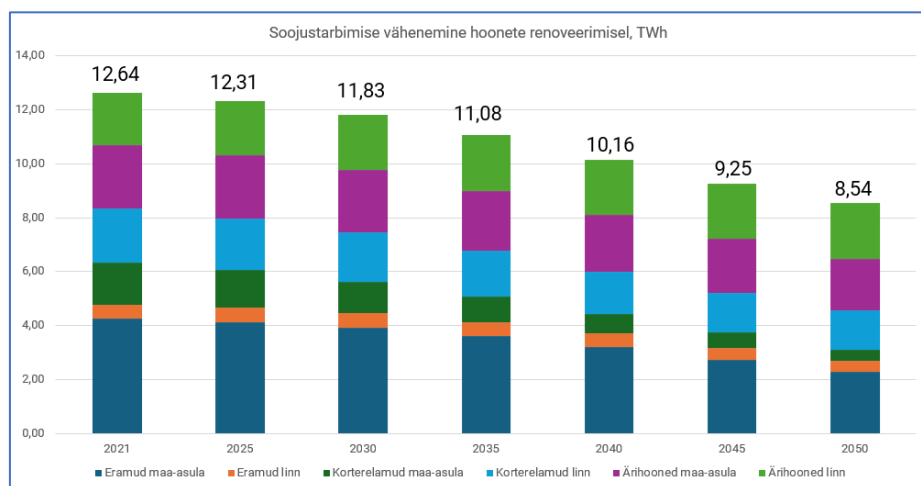
³⁵ [Eleringi koostatud Eesti gaasiülekandevõrgu arengukava 2025-2034](#)

Täpsustada tuleb, kui palju on meil vaja tulevikus gaasi hoida strateegilises gaasivarus arvestades tarbimise muutust kui ka gaasitarbimise profiili muutust tulenevalt gaasielektriijaamade lisandumisest. Pakrimeeme haalamiskai suurendab Eesti võimekust kriisilukordadega toime tulla. Gaasi hoidmine on küll lisakulu tarbijatele, kuid samal ajal vajalik kriisideks valmisoleku tagamiseks;

5. **LNG kai funktsioonide mitmekesistamine:** tuleb tagada haalamiskai mitmekülgne kasutus (sh soovi korral kasutamiseks turuosalistele täiendava gaasi toomiseks ja lühiajaliste üksikute veeldatud LNG vastuvõtmine lisaks ujuvterminali (FSRU) vastuvõtuvõimekusele);
6. **Hinnaohje:** võrgutariifide hinnatsooni kujundamine (sh selle aluseks gaasivoogude analüüs tariifi kehtestamiseks) üle Balti riikide ja Soome võttes arvesse Eesti gaasitarbija huve ning hulgi- ja jaeturgude ühendamine regulatsioonide ühtlustamisega.
7. **Biometaani vastuvõtuvõimekuse loomine ülekandevõrku:** gaasivõrgu optimeerimine, arvestades biometaani võimalustega transpordis ja gaasivõrgu dekarboniseerimise vajadusega, fossiilsete kütuste impordisõltuvuse vähendamiseks, vajab lahendus koostöös põllumajandusettevõtetega. Ülekandevõrgus biometaani osakaalu suurendamiseks on vajalik sisestuspunktide loomine. Eraettevõtted on juba rajamas ja kavandamas sisestuspunkte ülekandevõrku, lisaks kavandatakse toetusmeetet sisestuspunktide rajamise hoogustamiseks.

Fossiilkütuste kasutamise järk-järgult lõpetamiseks küttes ja jahutuses tuleb lisada riiklikusse hoonete renoveerimiskavasse poliitikameetmed kogu olelusingi jooksul tekkiva kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks³⁶. Renoveerimise eesmärgid on: elamufondi primaarenergia kasutus peab vähenema 16% aastaks 2030 ja 20-22% aastaks 2035, mitte-elamute puhul kõige kehvema tõhususega (G-klass) hoonetest tuleb renoveerida 16% aastaks 2030 ja mitte-elamute puhul kõige kehvema tõhususega (F-klass) 26% aastaks 2033. Ehitusseadustikku täpsustatakse järgmiste nõuetega: **1.01.2028 uued avaliku sektori hooned ja 1.01.2030 kõik uued hooned heitevabad**³⁷, **olemasolevad hooned 2050. aastaks heitevabad**. Uute ja renoveeritud heitevabade hoonete summaarne aastane primaarenergia tarbimine kaetakse järgmiselt: tõhus kaugküte ja -jahutuse energia, kohapeal või läheduses toodetud taastuvenergia, taastuvenergiakogukonna toodetud taastuvenergiat või süsinikuvabadest energiaallikatest toodetud energia. Hoonete renoveerimise tulemusel väheneb soojustarbimine aastaks 2050 kolmandiku võrra.

Joonis 7. Soojustarbimise oodatav vähenemine hoonete renoveerimise tulemusel, TWh³⁸.

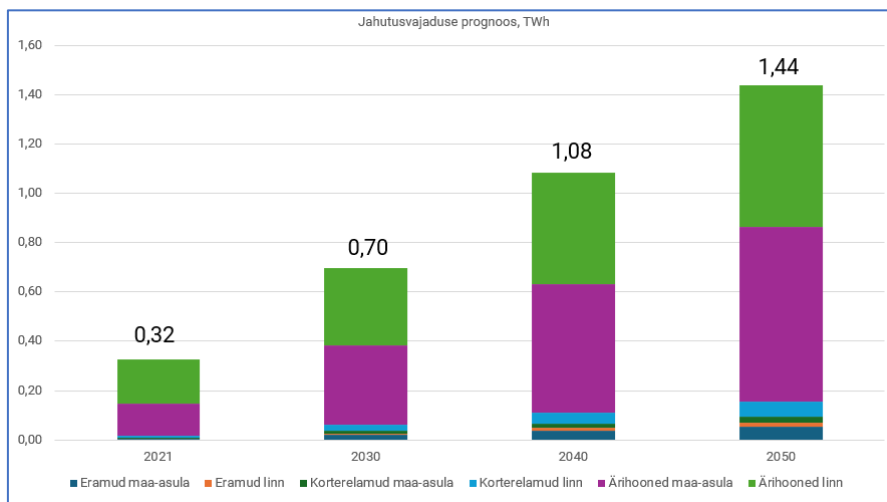
³⁶ Hoonete energiatõhususe direktiivist EL 2024/1275 (ülevõtmise kohustus 2026. aasta mai lõpuks energiamajanduse korralduse seaduse ja ehitusseadustiku muudatustena)

³⁷ Heitevaba hoone on väga väikese energiatarbega, ei tekit kohapeal fossiilkütustest CO₂ heitkoguseid ning ei tekitab üldse või tekitab väga väikeses koguses kasutusaegseid kasvuhoonegaaside heiteid. Artikkel 1 [Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv \(EL\) 2024/1275, 24. aprill 2024, hoonete energiatõhususe kohta \(tuesti sõnastatud\) \(EMPs kohaldatav tekst\)](#)

³⁸ Transitioning to a carbon neutral heating and cooling in Estonia by 2050 Deliverable 3: Report - Scenarios for reaching carbon neutral heating and cooling by 2050 Figure 10 <https://energiatalgud.ee/sites/default/files/2022-12/D3%20report%20pdf.pdf>

Eraldi tähelepanu tuleb juhtida soojustarbimise sõltuvusele hoonete renoveerimisest ja tulevikus kasvavale jahutusvajadusele. Jahutus suureneb 0,3 TWh-lt aastal 2021 aastaks 2050 vähemasti 1 TWh võrra suurima kasvuga ärihoonetes suurendades kaugjahutuse arendamise vajadust.

Joonis 8. Jahutusvajaduse prognoos, TWh³⁹.

Arengukavas on küttes ja jahutuses arvestatud järgmisega:

- soojusenergia vajadust järgnevatel kümnenditel vähendab kolmandiku võrra aastaks 2050 eelkõige hoonete rekonstrueerimine ja järjest karmistunud energiatõhususe nõuded uute hoonete rajamisel.** Hoonete renoveerimine toimub vastavalt hoonete renoveerimise pikaajalises strateegias toodud tempole, mille kohaselt tuleb aastaks 2035 renoveerida ligi 15 mln m² hoonepinda. Lokaalsed kütte- ja jahutuslahendused lahendatakse hoonete põhiselt, nende lahenduste planeerimist ja arendamist käesolev arengukava ei kata;
- alternatiiv maagaasile ja põlevkivisaadustele on üleminek keskkonna- ning heitsoojuse laialdasele kasutamisele soojuspumpade vahendusel** (süvasoojus-, maa-, vesi-õhk, õhksoojuspumbad), päikeseenergiale ja geotermaalenergia (maapõuesoojuse). Põlevkiviõlil, uttegaasil ja põlevkivil töötavate katelde osas ei ole muud alternatiivi kui need eluea lõpus muu tehnoloogiaga välja vahetada. Fossiilkütustel katelde vahetus kliimanetraalsete lahendustega võtab aega vähemasti aastani 2040. Gaasikatelde puhul on võimalik saavutada kõige kiirem üleminek gaasivõrgu dekarboniseerimisel biometaaniga, selliselt ei eeldata investeeringuid seadmetesse enne katelde eluea lõppu. Soojuses on vajalik ca 1,2 TWh ulatuses maagaasi asendada taastuvate allikatega;
- kaugküttevõrkude renoveerimist tuleb jätkata.** Kaugkütte torustikke on kokku üle 1500 km, millest on renoveerimata ehk eelisolatsioonita 500 km (1 km maksumus 2024 I taotlusvooru otsuste põhjal KIK hinnangul orienteeruvalt 743 000 eurot, käibemaksuta). Oluline on kaugküttevõrkude renoveerimistempot hoida, et säästa energiat ja vähendada kütuste tarbimist (täna on kadu rohkem kui 0,65 TWh aastas);
- kaugjahutusvõrkusid tuleb suuremates linnades laiendada, arvestades jahutusvajaduse kiiret kasvu võiks 2035. aastal linnades olla kokku 70 km ja 2050. aastal 140 km kaugjahutusvõrku.** Kaugjahutuse pikka plaani veel ettevõtete üleselt pole, kuigi kaugjahutusvõrgud on juba olemas Tallinnas, Tartus ja Pärnus.

Transpordisektori eesmärgiks on taastuvenergia direktiivi kohaselt alates 2030, kas taastuvenergia osakaalu 29% (26% kui I põlvkonna biokütuseid ei kasutata, täiustatud biokütuse osakaal olema vähemalt 5,5 %, millest muude kui bioloogilise päritoluga taastuvkütuste osakaal on 2030. aastal vähemalt 1 protsent) või kasvuhoone gaaside heitkoguste vähendamine 14,5% (13% kui I põlvkonna biokütuseid ei kasutata, täiustatud biokütuse

³⁹ Transitioning to a carbon neutral heating and cooling in Estonia by 2050 Deliverable 3: Report - Scenarios for reaching carbon neutral heating and cooling by 2050 Figure 12 <https://energiatalgud.ee/sites/default/files/2022-12/D3%20report%20pdf.pdf>

osakaal olema vähemalt 5,5 %, millest muude kui bioloogilise päritoluga taastuvkütuste osakaal on 2030. aastal vähemalt 1 protsent). Lisaks taastuenergia direktiivile reguleerib lähikümnendil Euroopa Komisjon transpordi kasvuhoonegaaside heite vähenemist alternatiivkütuste taristu võrgustiku kättesaadavuse ja kasutatavuse (AFIR), jõupingutuste jagamise määruse (ESR) nõuete, direktiivi 2003/87/EÜ muutmise ja 2025. aastast laiendada heitkogustega kauplemise süsteemi hoonetele ja maanteedranspordile (HKS2). Siseriiklikult täpsustab koostamisel olev kliimaseadus kasvuhoonegaaside heite vähendamise eesmärgid erinevatele sektoritele.

Alternatiivkütuste poliitikaraamistiku kavand⁴⁰ ja elektromobiilsusele üleminekuks vajaliku laadimistaristu investeeringute, kulude ja tasuvuse analüüs⁴¹ on aluseks transpordikütuste tuleviku kavandamisel. Transpordikütuste kasutuse prognoosi koostamisel on arvestatud lisaks olemasolevatele transpordi kasvuhoonegaaside heite vähendamise meetmetele kliimakindla majanduse seaduse eelnõus toodud eesmärkide täitmiseks kaardistatud meetmeid⁴².

Tabel 4. Transpordikütuste kasutus kliimakindla majanduse seaduse meetmetega kasvuhoonegaaside heite prognoosi stsenaariumis⁴³.

KÜTUSTE TARBIMINE, GWh	2023	2025	2030	2035
Bensiin	2401	2212	1786	1319
Diiseli	6424	5866	5165	4291
Vedel biokütus	260	318	353	371
BioCNG	188	237	369	378
LPG	97	123	50	27
CNG	122	42	4	0
Elekter	36	117	155	382
Vesinik	0	4	4	4
KOKKU maantee	9528	8919	7886	6772
Lennukikütus	22	20	21	22
Diiseli	161	168	0	0
Elekter	23	17	79	229
Diiseli	76	68	68	6

ENMAK 2035 eelnõu sisu ja rakendamist mõjutavad poliitilised otsustuskohad on kliimakindla majanduse seaduse eelnõu vastu võtmine, tuumaenergia võimalik kasutuselevõtt (sh asukohavalik riigi eriplaneeringuga⁴⁴), suuremahulistele energeetikaprojektidele (nt pikaajaline salvestus, meretuulepargid) finantsinstrumendi loomine, puhta energiaga majandusele üleminekuks kõrge lisandväärtusega ettevõtetele (sh energiantensiivsetele ettevõtetele) majanduskeskkonna loomine (sh energia lõpphinna komponentide erisused), energiasüsteemi kliimakindluse tagamine, fossiilkütustel kütelahenduste väljavahetamise kiirendamine taastuenergia lahendustega, erinevates sektorites energiatõhususe meetmete kiirendamine (sh energiasäästukohustuse jaotuskava rakendamine), kohalike omavalitsuste võimestamine regionaalsete kontaktpunktide/nõustamisvõimaluste loomisega (mh kohalike energia- ja kliimakavade elluviimisel), elektrisõidukite laadimistaristut jm alternatiivkütuste (sh rohevesinik) kasutusele võttu mõjutavad otsused (sh 2025. aasta lõpus Euroopa Komisjonile esitatav alternatiivkütuste poliitikaraamistik), erinevate sektorite digitaliseerimine ja integreerimine mh puhtale energiale üleminekuks. Täiendavaid meetmeid rakendamata saab Eestile olema väljakutse⁴⁵ energiatõhususe direktiivist tuleneva aastaks 2030 seatud primaarenergia tarbimise sihttaseme⁴⁶ täitmisel ning taastuenergia direktiiviga (EL) 2023/2413 aastaks 2030 seatud taastuenergia osakaalude saavutamisel eeskätt transpordis ja tööstuses⁴⁷. Energiajulgeoleku tagamisel kiirelt muutuvates oludes on vaja luua, sümbioosis Euroopa Liidu algatuste ja regulatsiooniga, kohalikul tasandil vajalike muudatuste rakendamiseks erinevate huvirühmade aktiivsel osalusel ning panustamisel põhinev interaktiivselt uuendatav lähenemine arengukavade koostamisele. ENMAK 2035 koostamine algatati 2021. aasta lõpus,

⁴⁰ [Estonia 2024. Draft National Policy Framework.pdf](#)

⁴¹ Energex OÜ Elektromobiilsusele üleminekuks vajaliku laadimistaristu investeeringute, kulude ja tasuvuse analüüs, töö nr S00708

⁴² Eesti Keskkonnauuringute Keskuse koostatud KHG heite vähenemise prognoosis arvestatud meetmed on leitavad <https://kliimaministeerium.ee/eesti-kliimaseadus>

⁴³ Eesti Keskkonnauuringute Keskuse 2024. aastal koostatud täiendavate meetmetega kasvuhoonegaaside heite stsenaariumis arvestatud meetmete alusel

⁴⁴ [600 MW elektrilise võimsusega tuumaelektrijaama riigi eriplaneering | Riigiplaneering](#)

⁴⁵ [Energeetika sihttasemete 2030 täitmise prognoos Eesti Keskkonnauuringute Keskus 1.07.2025.xlsx](#)

⁴⁶ [Komisjoni soovitus \(EL\) 2024/1722, 17. juuni 2024, milles esitatakse suunised Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi \(EL\) 2023/1791 artikli 4](#)

[tõlgendamiseks seoses energiatõhususe eesmärkide ja riiklike panustega](#)

⁴⁷ [Energeetika sihttasemete 2030 täitmise prognoos Eesti Keskkonnauuringute Keskus 1.07.2025.xlsx](#)

mõjude hindamisele kulus 2,5 aastat, arengukava koostamise protsess koos alusuuringute ja koostamissetpaneku ettevalmistamisega kestis kokku kuni 6 aastat.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

ENMAK 2035 on valdkonna arengukava, mis on koostatud vastavalt [Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord–Riigi Teataja](#). Energiamaajanduse arengukava on strateegiline planeerimisdokument, millele on läbi viidud keskkonnamõju strateegiline hindamine ja tehtud energeetika- ja keskkonnaministri poolt 17.04.2025 otsus KSH aruande vastavaks tunnistamise kohta seaduse [Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus–Riigi Teataja](#) nõuetele. ENMAK 2035 eelnõule on koostatud mõjude hindamise aruanne vastavalt määrusele [Vabariigi Valitsuse reglement–Riigi Teataja](#) ja Justiitsministeerium ja Riigikantselei mõjude hindamise metoodikale [Mõjude hindamine | Riigikantselei](#). Mõjude hindamiste tulemuste ülevaade on esitatud ENMAK 2035 eelnõu lisas 4, dokumendid on leitavad https://kliimaministeerium.ee/enmak_ksh

4. Eelnõu jõustumisega kaasnevad mõjud

ENMAK 2035 eeldatava mõju iseloom mõjuvaldkonniti esitati ENMAK 2035 koostamise ettepanekus⁴⁸. Alljärgnevalt on toodud väljavõtte ENMAK 2035 eelnõu lisades 9 ja 10 on toodud ENMAK 2035 mõjude hindamise aruannete tulemustest.

ENMAK 2035 keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) käigus teostati:

- mõju hindamine looduskeskkonda puudutavatele strateegilistele eesmärkidele;
- mõju hindamine Natura 2000 võrgustikule;
- stsenaariumites kasutatud erinevate tehnoloogiate võimaliku kaasneva mõju hindamine erinevatele keskkonnakomponentidele (looduskeskkond, inimese tervis, kultuuripärand, jäätmete);
- alusuuringute stsenaariumide võrdlus strateegiate Eesti 2035 ja Säästva arengu riiklik strateegia tarbeks välja töötatud tötamme mõõdikutega. Võimalikus maksimaalses mahus omistati stsenaariumitele numbrilised väärtused (nt maavõtt, CO₂ heide), võrdluse põhjal kaugeleulatuvate järelduste tegemine oleks spekulatiivne.

ENMAK 2035 KSH aruande olulisemad järeldused on:

- **Kui rakendatakse peatükis 11 „Leevendavad meetmed“ kirjeldatud 13 ettepanekut, ei ole ENMAK 2035 ette näha olulist ebasoodsat mõju looduskeskkonnale.**
- Puudub vajadus ENMAK spetsiifilise seiresüsteemi loomiseks.
- Puudub ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustikule ja selle terviklikkusele
- Kavandataval tegevusel puudub oluline negatiivne piiriülene mõju
- ENMAK 2035 mõju pikas vaates positiivne. Kliimaneutraalsus võimaldab aeglustada kliimamuutusi ja sellega kaasnevaid keskkonnamõjusid, nagu ilmastik või mõju liikidele.
- Erinevate tehnoloogiate peamiseks mõjutajateks on maavõtt, jäätmete ja saasteainete heide õhku.
- **Olulisim eeldatav muutus keskkonnas on õhukvaliteedi paranemine (tänu põletite eeldatavale vähenemisele)**, see vähendab inimese tervisele avalduvat negatiivset mõju
- Taastuenergiarajatiste kasutuselevõtt eeldab osaliselt Eesti ehitusmaavarade kasutamist (nt vundamendid), kuid hinnanguliselt ei ole vajaminev ehitusmaavarade maht sedavõrd suur, et nõudlus muutuks tuntavalt.

ENMAK 2035 mõjude hindamise aruande koostamise aluseks oli mõjude hindamise metoodika ja kontrollküsimumustik⁴⁹.

⁴⁸ Ptk 6 ENERGIAMAJANDUSE ARENGUKAVA AASTANI 2035 KOOSTAMISE ETTEPANEK

⁴⁹ [Mõjude hindamine | Riigikantselei](#)

Mõjude hindamisel tuvastati erinevaid riske, mis võivad ENMAK 2035 rakendamisel realiseerida ning mille maandamisega tuleb arengukava ellu viimise käigus tegeleda.

Keskkonnamõjud - ENMAK rakendamisega kaasneb jäätmete ke. Akuparkide laialdane kasutuselevõtt toob tulevikus kaasa suure mahu akujäätmeid, mille töötlemine vajab spetsiifilist tehnoloogiat. Tuulikulabad on valmistatud klaaskiust, mis on halvasti taaskasutatav, tekitades Eesti jaoks uue jäätmevoo⁵⁰. Lisaks võib uue energia tootmise infrastruktuuri rajamine (nt tuule- ja päikesepargid) põhjustada mõjusid looduslikele maastikele ja elupaikadele.

Majanduslikud mõjud - ENMAK rakendamine suurendab investeerimisvajadust nii kaugkütte- kui elektrisüsteemide arendamisel. Kaugkütteettevõtted seisavad silmitsi vajadusega investeerida uutesse tehnoloogiatesse ja infrastruktuuri, mis võib ületada nende tavapärase investeerimisvõimekuse. Elektrisüsteemi juhitavate võimsuste tagamine võib samuti tuua kaasa kulude kasvu, mis kandub edasi tarbijatele.

Sotsiaalsed mõjud - Suurim sotsiaalne mõju on seotud põlevkivisektori konkurentsivõime muutumisega. Töökohtade kadumine mõjutab inimesi otseselt ja kaudselt, soodustades väljarännet piirkonnas. Samal ajal on Eestisse vaja uut energia tootmist ja salvestust, mis tähendab, et luuakse uusi töökohti. Haridussüsteem peab olema valmis uute oskuste ja vajaduste jaoks.

Regionaalarengulised mõjud - Elektrivõrgu arendamisel võib hajaasustuse varustuskindlus saada soovitud vähem tähelepanu. Katkestuste keskmine kestus (SAIDI) võib keskmistada välja sagedasemad ja pikemad katkestused.

Julgeolekumõjud - ENMAK rakendamine suunab meid tagama varustuskindlust senisest rohkem Eestis paikneva infrastruktuuri ja tootmise abil. Imporditavatest energiaallikatest ja välisühendustest sõltuvus muudab Eesti haavatavaks geopoliitilistele riskidele, sealhulgas sabotaažile ja tarnekatkestustele. Samuti suureneb küberohtude risk, kuna energiasüsteemide juhtimine muutub digitaalsemaks ja haavatavamaks.

Sotsiaalne õiglus ja toetuste jaotus - mistahes toetused võivad süvendada sotsiaalset ebavõrdsust. On risk, et toetused jõuavad pigem teadlikumate ja jõukamate ühiskonnagrupideni, jättes haavatavamad grupid kõrvale.

ENMAK 2035 jõustumisel eeldatavalt kaasnevad mõjud on alljärgnevalt kirjeldatud KSH ja mõjude hindamise tulemuste alusel alljärgnevalt täpsemalt.

Mõju sotsiaalkeskkonnale:

- põlevkivienergeetikast loobumine mõjutab Ida-Viru leibkondade toimetulekut (põlevkivist elektri tootmise vähenemisest tulenevalt võib hõive sektoris väheneda ligikaudu 300–400 töökoha võrra), toob kaasa muutusi rahvastiku paiknemises;
- uute tehnoloogiate kasutusele võtmine nii tarbimist, käitumisharjumusi, ning võib mõjutada piirkondlikult ka rändekäitumist (põlevkivisektori hõive vähenemisel);
- põlevkivienergeetikata vähenevate keskkonnatervise riskide positiivne mõju peamiselt Ida-Viru piirkonnas elavatele inimestele;
- muutused tegevusalati hõivatute hulgas suurendavad vastavatel tegevusaladel täiend- ümberõppe vajadust;
- mõju inimeste toimetulekule avaldub energiahindade stabiliseerumise ja varustuskindluse paranemise kaudu;
- elektrikatkestustest on enim mõjutatud maapiirkondade inimesed, kelle heaolu elektrivõrgu tugevdamine otseselt parendaks, samas tuleb arvestada, et võrguteenuse hind peab olema taskukohane.

Mõju haridusele ja kultuurile:

- kõikide meetmete elluviimisel on väike kaudne positiivne mõju teenuste pakkujatele energiahindade stabiliseerumise ja varustuskindluse paranemise kaudu;

⁵⁰ Enamik tuulikukomponente (sealhulgas metallist generaator, käigukast ja torn) on kergesti ringlussevõetavad, tuulikulabade osas teevad eraettevõtted koostööd tehnoloogiaettevõtete ja ülikoolidega, et leida sobivaimad ringlusevõtu või korduskasutuse lahendused, samuti on uuendamisel EL regulatsioon mis täpsemad jäätmekäitluse ja ringmjaanduse nõuded sätestab. Täna on Euroopa Liidus mitmeid ettevõtteid mis tuulikulabade ringlussevõtmisega tegelevad sh tootes tuulikulabadest uusi tooteid, samuti on mitmeid käitlustehased plaaninisel sh Soomes. Keskkonnaagentuuri koostamisel olev analüüs „Tuulikute demonteerimise ja lõppkäitluse tagamine“

- ruumiliselt on oodata olenevalt piirkonnast uut maavõttu (nt liini koridorid, tuulepargid, energiat tootvat jaamad) või juba varem muus kasutuses olnud alade taaskasutust, mille puhul tuleb vältida mõju kultuuripärandile
- mõju kogukonna identiteedi säilimisele seoses põlevkivitööstuspärandi ja sellega seotud kultuuri säilimisele;
- uute spetsialistide vajadus;
- seni põlevkivi energeetikaga seotud olnud töötajad vajavad järk-järgult ümberõppe võimalusi, et jätkata aktiivselt tööturul osalemist (täiend- või ümberõpet vajab aastaks 2035 ca 1 700 inimest);
- mõjutatud on taastuvenergeetikaga seotud valdkonnad (tuulikute, päikeseparkide hooldustehnikud, taastuvgaaside valdkonna oskusteave, kasutuselevõtu otsuse korral tuumaenergia) ja seonduvad haridusvaldkonna tegevuskavad.

Mõju majanduskeskkonnale:

- ENMAK-i tegevused tervikuna on suunatud konkurentsivõimelise hinnaga stabiilse elektrienergia kättesaadavuse tagamisele Eesti rahvusvahelisi kokkuleppeid arvestades;
- otseselt mõjutatud ettevõtetes (nt põlevkivist elektrienergiat tootvates ettevõtetes) on vajadus asendada tegevusalad uutega, suurte investeeringute vajadus tegevuse ümber profileerimiseks, varem tehtud investeeringute tasuvuse küsimuse alla sattumine, suur energiatarve ning energiatõhususe nõuded;
- mõju ettevõtetele, milles tegevus ENMAK-iga kavandatud sekkumiste elluviimisel hoogustub (näiteks taastuvenergia tootmine, salvestus, biogaasidega seotud tegevusalad);
- mõju ettevõtetele, mis peavad tegema piiratud mahus investeeringuid (nt energiatõhususe suurendamine, tarbimise juhtimine, lokaalne salvestus), ent mille jaoks ENMAK-i sekkumiste tagajärjel peaks olema kättesaadav konkurentsivõimelise hinnaga energia;
- elektri ja gaasi turukorralduse arendamise tulemusel peaks hind piirkonnas ühtlustuma, so Eesti tarbija jaoks võrreldes naaberriikidega seniste trendide jätkudes langema;
- hinnatippude vähenemist peaksid kaasa tooma taastuvenergeetika arendamine, salvestamise ning tarbimise juhtimisega seotud tegevused ja seega opereerimiskulud (kulutused energia tarbimisele) vähenevad ning ettevõtete rahvusvaheline konkurentsivõime või majandustegevuse tulusus pareneb;
- positiivne mõju on ulatuslikum nende ettevõtete puhul, kelle tegevuskuludes moodustab energiatarbimine suure osa;
- tarbimise juhtimise mõju on eeldatavasti suurem energiamahukatele ettevõtetele (nt mäetööstus, töötlev tööstus, energia tootmine, terase- ja tsemendi ning paberitööstus, keemiatööstus);
- võrguteenuste kvaliteedi tõstmine avaldab positiivset otsest mõju ettevõtlusele piirkondades, kus toimepidevusega seotud probleeme esineb sageli (perifeersed alad, saared);
- taastuvenergeetika osakaalu suurendamine ja otsemüügilepingute sõlmimise võimaluste edendamine Eesti ettevõtete konkurentsivõimet, andes võimaluse ettevõtetele enda tegevusega kaasneva keskkonnajalajälje vähendamiseks;
- ka muudes riikides (UK⁵¹, USA⁵²) on subsiidiumid meretuule tootmisele osutunud planeeritust kõrgemaks, mis on vajalik projektide teostatavuse tagamiseks, et saavutada stabiilsem taastuvenergia tootmine;
- läbi gaasiturule suunatud meetmete on võimalik stabiliseerida ettevõtluskeskkonda üldiselt;
- fossiilkütuste asendamine taastuvenergiaga võib avaldada positiivset mõju põllumajandusele seoses biogaasi kasutuselevõtmisega;
- ENMAK-is kavandatud võimalike arengusuundade elluviimisel kiireneb teatud ettevõtlusvaldkondade areng (nt taastuvgaasid, salvestus, tuumaenergeetika), elluviimine toimub nii omakapitali kui ka lisainvesteeringute arvel;
- ulatuslikumad investeerimisvajadused kaasnevad ka kaugkütte ja -jahutusega seotud tegevusaladel: väikesemas mahus investeerimisvajadus võib kaasneda ka ettevõtetes laiemalt (nt salvestusvõimsuse, tarbimise juhtimisega, taastuvgaaside kasutuselevõttuga seotud investeeringud);
- oluliste ENMAK-iga seotud muudatuste kiirendamiseks on eeldatavasti vajalikud toetused;
- otsene negatiivne mõju võib kaasneda leibkondade majanduslikule olukorrale juhul, kui kavandatud muudatustega seoses suurenevad kulud energiale või kaasneb investeerimisvajadus;
- muudatuste elluviimise kiirendamiseks võib kaasneda toetuse vajadus nende sekkumiste puhul, mis eeldavad majapidamiste investeeringuid;

⁵¹ [Record breaking funding for clean energy in Britain - GOV.UK](#)

⁵² [New York awards new contracts for Equinor, Ørsted offshore wind projects | Utility Dive](#)

- korteriühistute jaoks võivad kaasneda kulud kaugküttega liitumisel, oluline mõju muudele kolmanda sektori organisatsioonidele puudub.

Mõju looduskeskkonnale:

- kui rakendatakse ENMAK 2035 keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse⁵³ nõuetele vastavaks tunnistatud keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande⁵⁴ peatükis „11 Leevendavad meetmed“ kirjeldatud meetmeid, ei ole ENMAK 2035 ette näha olulist ebasoodsat mõju looduskeskkonnale;
- positiivne mõju pigem avaldub pikas ajahorisondis läbi kliimaneutraalsuse saavutamise, mis aitab pidurdada liigilise mitmekesisuse kadu ENMAK aitab sellele kaasa eeldusel, et ka ülejäänud maailm liigub kliimaneutraalsuse suunas;
- lühiajalised mõjud kaasnevad ehitiste püstitamisel (tuulikud, päikesepaneelid jne) ning keskkonnakasutusel (päikeseenergia kasutamine, saasteainete heide õhku jne), mida tuleb ohjata kehtivat seadusandlust arvestades ja käesolevas KSH-s toodud leevendusmeetmeid rakendades;
- ENMAK 2035 kavandataval tegevusel puudub oluline negatiivne piiriülene mõju;
- ENMAK 2035-l rakendamisel puudub ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustikule ja selle terviklikkusele ning puudub vajadus Natura võrgustiku kaitsest lähtuvalt muuta kavas ettenähtut;
- peamine indikaator võimaliku mõju ilmnemisel elurikkusele on ENMAK rakendamisega kaasnev maavõtt looduslikel aladel, kuid iga maavõtt ei too automaatselt endaga kaasa elurikkuse vähenemist (võimaliku riski vähendamiseks tuleb uute energialahenduste rajamisel eelistada inimese poolt juba rikutud maa kasutamist);
- vähesel määral võib ilmned mõju liinikoridoride laienemisega kuna sel juhul muu hulgas raadatakse metsa, hinnanguliselt ei ole aga see mõju oluline;
- peamiseks riskiks on taastuvenegialahenduste mahu suurenemisel kindlate probleemsete jäätmevoogude kasvamine, nt akujäätmete, tuulikute labade kulumisel kehva taaskasutuspotentsiaaliga klaaskiust materjali teke mis on aga lahendatav regulatiivsete meetmetega ja tehnoloogia arenguga;
- fossiilenergia asendumine taastuvenegiaaga toob endaga kaasa positiivsed muutused välisõhu kvaliteedis, samas kui katlas hakatakse fossiilkütuse asemel põletama biomasskütust, siis piirkondlik koormus välisõhu kvaliteedile jääb enam vähem samaks (korstnast tuleb ikka saasteaineid) ning seetõttu on välisõhu kvaliteedile positiivsed need muutused, mis asendavad põletamise mittepõletamisega (soojuspumbad, tuulikud, päikeseenergia);
- tuumajaama rajamisega kaasneb kiirgusoht avarii korral, selle ennetamiseks töötatakse välja reeglid ja riskide juhtimine (seejuures tuleb lahendada küsimus, kas tuumajaamaga kaasnev risk on ühiskonna poolt aktsepteeritav);
- negatiivset kliimamõju võib tekitada gaasivarustuse tagamine, kuivõrd lähiaastatel ei ole oodata maagaasi märkimisväärset taastuvgaasidega asendamist;
- massiivsete investeeringutega tuleb ka otsesest KHG heite vähendamisest maha arvestada oluline kliimamõju terviklikus olelusringis (sh maavõtt pinnases salvestatud süsiniku vabastamisel);
- tuule- ja päikeseenergia ning akutehnoloogiate rajamisel avaldub nõ süsinikuleke Hiinasse, Indoneesiasse ja teistesse kolmandatesse riikidesse;
- otsustavalt sõltub kliimamõju kliimaseaduses määratletavast valdkondlikust vähendamise jaotusest ja vähendamise tempost ning ripub suuresti põlevkivienergeetikast väljumisest;
- kliimamuutus ja ilmarežiimi muutus, selle juhuslikkus määratleb tuule-ja päikeseenergia tootmist ning johtuvalt mõjutab olulisel määral varustuskindlust ning energiasüsteemi ja -turu korraldust;
- energiasektori kliimakerksus (climate resilience) vajab kontseptuaalset uuendust, süsteemset programmilist lähenemist ning valdkondlikku kohanemisuuringut senise lähivaate ja erakorralistele ilmaoludele reageerimise asemel;
- energiatehnoloogiate puhul merekeskkonnale avaldub meretuulikute potentsiaalne mõju selgitatakse välja kohustuslike keskkonnamõju hindamiste käigus, soojuspumpade võimalik mõju pinna ja põhjaveele on reguleeritud normatiividega õigusaktides või suuremate rajatiste korral ohjatud loakohustuse läbi, välisõhu kvaliteet eeldatavalt paraneb kuna põletatavatel kütustel kasutatavad lahendused suures osas asendatakse elektril põhinevate lahendustega.

Mõju riigivalitsemisele:

⁵³ [Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus–Riigi Teataja](#)

⁵⁴ https://kliimaministerium.ee/enmak_ksh

- ENMAK elluviimiseks on vajalik valdkonnapoliitikate väljatöötamine ja elluviimine, mis on valitsusasutuste tavategevus ning ei eelda ümberkorraldusi valitsusasutuste tegevuses, kuid tulenevalt muutuste ulatuslikkusest tuleb samas täpsemalt hinnata haldusvõimekuse olemasolu vajalike muudatuste ettevalmistamiseks ja realiseerimiseks;
- uute tehnoloogiate kasutamise soodustamine läbi toetuste nõuab lisaks toetustele arvestamist toetusmeetmete administreerimiskuludega (tööjõud, vastavad digilahendused jms);
- kui võetakse kasutusele uusi tehnoloogiaid ja tekivad uusi teadmisi ning oskuseid nõudvad ametikohad, siis tuleb arvestada, tekkivate täiendavate hariduskuludega;
- võimalikke muudatusi riigiasutuste ülesannetes sh vajadusi õigusakti tasandil ülesannete muutmiseks prognoositavalt arengukava elluviimisega ei kaasne, välja arvatud tuumaenergia kasutuselevõttuga seotud täiendavad funktsioonid (tuumaenergia kasutuselevõtt tähendab täiendavate riiklike funktsioonide välja arendamist ning sellega kaasnevat kulu tuleb katta riigieelarvest regulatsiooni ja raamistiku loomiseks tuumaenergia kasutuselevõtu võimaldamiseks);
- taastuvenergeetika kiirendatud kasutuselevõtt võib haldusvõimekuse tagamiseks kohalikes omavalitsustes vajada toetusvajaduse jätkumist haldusmenetluste oluliseks kiirendamiseks;
- arengukavas ette nähtud taastuvenergiaprojektide kiirendamine nõuab eeldatavasti ka kohalikes omavalitsustes täiendavate oskuste, nõustamise või ka ressursi olemasolu (nt teatud juhtudel avalikustamise protsessides tehisaru poolt koostatud sadade küsimuste menetluse lahendamiseks on vajalik riigi tugi, mis aitab sellised takistustegevused lahendada).

Mõju infotehnoloogiale ja -ühiskonnale

- lahendused, millele plaanitakse toetuda (nt tarbimise juhtimine) on juba olemas ja võetakse kasutusele laiemalt, pole ette näha, et ENMAK 2035 võiks infotehnoloogilisi arendusi pärssida;
- uute lahenduste (nt tarbimise juhtimine) rakendamine toob endaga kaasa ka küberkeskkonna kasutamise kasvu (nt isikandmete haldamine elektrooniliselt, sh nimi, tarbimise koht, tarbimise maht jne);
- info kogumine küberkeskkonnas ajas pigem kasvab ning ENMAK 2035 on üks kasvu põhjustest mitmete seas riigi üldise arengu mõjul ja seetõttu on väljaspool ENMAK 2035 on veel palju teha, et vältida põhjendamatut andmekogumist, salvestamist ja halvimal juhul selle lekkimist

Mõju riigikaitsele ja välissuhetele:

- varasemalt olnud probleem tuulikute mõjuga kaitseotstarbelistele radaritele on lahendatud⁵⁵, kuid sarnane probleem on üles kerkinud päikesejaamadega⁵⁶, kuid see on lahendatud kooskõlastamise protsessiga ja seetõttu võib asuda seisukohale, et ENMAK rakendamisel ei ole tekkimas olukorda, kus riigikaitsevõimekus saaks olema põhimõtteliselt halvatud;
- kuigi ENMAK rakendamine eeldab suhtlemist naaberriikidega kas välisühenduse loomiseks või ühiste turureeglite kokkuleppimiseks, ei ole põhjust eeldada, et see toob endaga kaasa olulist muutust välissuhetes;
- tugevam lõimimine naaberriikidega võib olla positiivne kuna lähendab valitsemise ja majanduse põhimõtteid, kuid võib ka tekkida probleeme eriarvamuste lahendamisel.

Mõju siseturvalisusele:

- riskantseks võib osutuda lahendus, kus juhitava võimsuse garanteerimiseks toetatakse välisühendusele, kuna veealused välisühendused on halvasti turvatavad, võivad need saada saboteeritud (mida on lähiajal juhtunud mitmeid kordi^{57,58}), kriisiolukorras mõtlevad ka sõbralikud riigid kõigepealt enda heaolule⁵⁹;
- välisühenduste rajamine on kindlasti oluline turu ühtlustamiseks ning mida rohkem välisühendusi, seda väiksem ka mõju ühe ühenduse rikke korral;
- siseriikliku julgeoleku vaatest on oluline leida võimalus hoida kriitiline juhitav võimsus ka enda riigi piires;
- positiivne on ENMAK 2035 rakendamisel energiatootmisüksuste jaotumine veel hajusamalt, kui praegu, mis vähendab ühe tootmisüksuse rivist välja langemisel üldist mõju elektritootmisele.

Mõju regionaalarengule, sh linna-, maa- ja rannapiirkondadele:

⁵⁵ ERR. 2022. Eesti ostab passiivradari, mis kaotab suure osa tuulikute kõrguspiirangutest.

⁵⁶ ERR. 2022. Kaitseministeerium ootab Võru ja Ida-Viru päikesejaamade ehitajatelt loa küsimist.

⁵⁷ ERR. 2024. EstLink 2 taaskäivitamine nihkus märtsi lõppu.

⁵⁸ ERR. 2023. Nord Streami plahvatuste eel olid torude lähistel Vene laevad.

⁵⁹ ERR. 2020. Saksa-Poola piirile lõksu jäänud eestlased on välisministeeriumi peale pahased.

-Eestis esinevad piirkondlikud erinevused eri majandustegevuse arendamise eelduse seisukohalt (aktiivsema põllumajandustegevusega piirkonnad (taastuvgaasid), taastuveneergetika arendamiseks sobilikud piirkonnad), mis tulenevad geograafilistest eripäradest, mitte ENMAK kavandatud tegevustest;

-energeetika seotud tegevused koonduvad eeldatavasti ruumiliselt piirkondadesse, kus nende elluviimiseks on sobivad eeldused (näiteks taastuvgaaside tootmine põllumajandus- või jäätmeäritlusüksuste lähedal, soojussalvestuse rajamine suurema kaugküttevõrguga piirkondades tasuvusest tulenevalt, piisav tarbijaskond ja sobilikud looduslikud olud kaugjahutuse kasutuselevõtuks) ja seega koonduvad vastavalt ruumiliselt ka vastavad ettevõtluse elavdamisega kaasnevad võimalikud mõjud, kuid kuna prognoositav ei ole selliste tegevuste negatiivne mõju muule ettevõtlusele piirkonnas, ei ole tõenäoline antud tegevustega negatiivse piirkondliku mõju kaasnemine;

-kavandatud elektrivõrgu parenduste mõju on ulatuslikum piirkondades, kus seni on katkestuste mõju suurim;

- kavandatud sekkumiste täpsemal sisustamisel (näiteks taastefondist toetatavad energiasalvestuse tegevused) tuleb arvestada piirkondlikke erisusi, mis on seotud kohaliku investeerimisvõimekusega (erisused sissetulekutes, ligipääs turupõhisele kaasfinantseeringule, väike tarbijate hulk), nt eeldatavasti peab toetusprotsent perifeersetes piirkondades olema kõrgem (erisuste vajalikkus vajab võimalike toetusprogrammide disainimisel igakordselt kaalumist).

Mõju energiajulgeolekule:

- võimalikeks ohtudeks on väliste jõudude ründed (sh sabotaaž) riigi energiasüsteemi osade (tootmine, ülekandmine, jaotamine) ja nende juhtimissüsteemide ning riikidevaheliste/piiriüleste energiaühenduste vastu, mille mõju vähendavad varud ning asendavad/alternatiivsed tarnekanalid ja energiaühendused;

- juhtimissüsteemide ründeohtu arvutivõrkude kaudu (nn küberründed) saab vähendada juhtimissüsteemide eraldamisega avatud arvutivõrgust ja muude küberturbe meetmetega;

- termini "energiajulgeolek" võib kustutada kui irrelevantse, kuna piisab kättesaadavusest ja taskukohasusest, pigem kasutada terminit energiahaavatavus, mis näitab, mil määral mõjutab kahjulik väline sündmus energiasüsteemi kaudu riigi elanike tervist ja põhiõiguste teostamist⁶⁰.

Mõju kliimaeesmärkidele:

-KHG heite vähendamine on arengukava aluspõhimõtteks, regulatiivsete, normatiivsete, turukorralduse ja halduslike poliitikainstrumentide mõju on valdavalt positiivne, kuid see avaldub mõjutegurite paljususes ja seostes kaudselt, poliitikainstrumentidega luuakse tingimused taastuvelektri tootmiseks ja turule tulekuks ning nõndaviisi põlevkivielektri asendamiseks;

-positiivsed mõjud kaasnevad taastuvgaaside kasutuselevõtu laiendamisel, kuid lähiaastatel ei ole oodata maagaasi märkimisväärset taastuvgaasidega asendamist;

-kaugkütte ja kaugjahutuse tagamisel on keskmine positiivne mõju tänu tingimuste loomisele fossiilkütuste asendamisel taastuvatega ning tõhusama tootmise ja varustuse arvelt;

-negatiivsed mõjud kaasnevad kaugjahutusest oluliselt laialdasema kohtjahutusega (konditsioneerimisega);

- kliimamõju sõltub kliimaseaduses määratletavast valdkondlikust vähendamise jaotusest ja vähendamise tempost ning ripub suuresti põlevkivienergeetikast väljumisest;

- negatiivne mõju võib avalduda kütuste ja tehnoloogiate impordil, kui tarnekohtades ja -ahelates esineb kliima- ja ilmahäiringuid;

-taristu investeringutes ja ehitusprotsessis võivad kliimariskid võimenduda (pinnasetööd, ajutised konstruktsioonid jne).

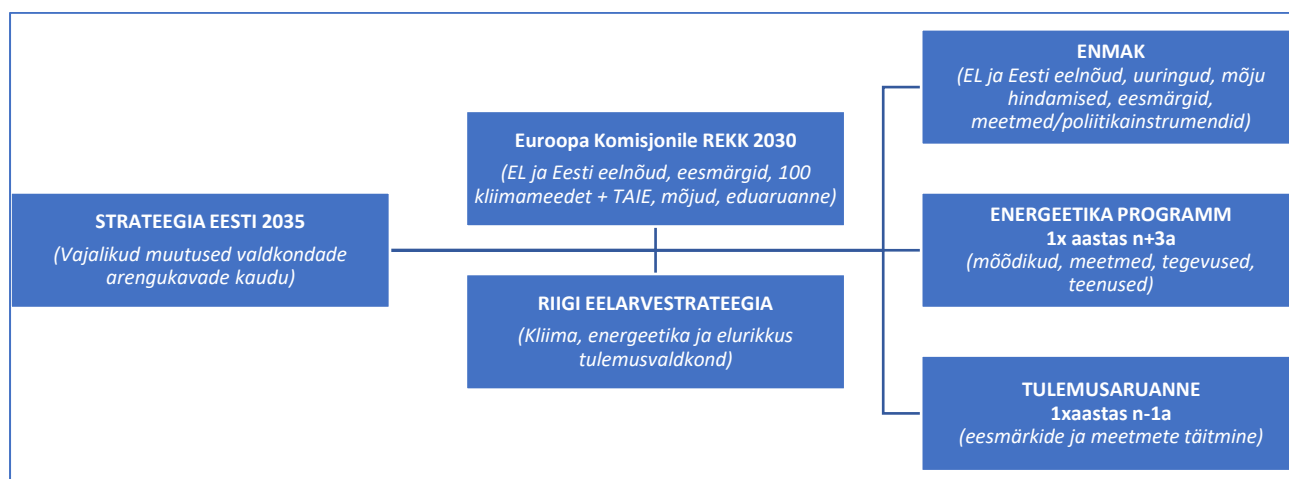
5. Eelnõu rakendamiseks vajalikud kulutused

Arengukava juhtimine ja rakendamine toimub igal aastal koostatava riigieelarvega seotud programmi ja tulemusaruande baasil⁶¹, arengukava aitab kaasa strateegias Eesti 2035 toodud vajalikele muutustele ning annab sisendi Euroopa Komisjonile esitatava riikliku energia- ja kliimakava aastani 2030 (REKK 2030) ajakohastamisele ja eduaruandesse (joonis 9).

⁶⁰ Mäe, A., 2022. Väikeriikide energiajulgeolekust ja -haavatavusest Baltimaade näitel

⁶¹ Tegevuspõhine eelarve | Kliimaministeerium

Joonis 9. *Strateegia Eesti 2035 vajalike muutuste ellu viimiseks energiamajanduses koostatavad riigieelarvega seotud dokumendid.*

Kliimanetraalsele energiatootmisele üleminekuks on ENMAK 2035 eelnõu rakendamisega seotud indikatiivsed investeerimis- ja toetusvajadused (vajalik rakendada riiklikke meetmeid kokku hinnanguliselt 1,2 - 1,5 mld euro ulatuses) kirjeldatud ENMAK 2035 eelnõus ptk 8. Perioodil 2020-2023 läbi viidud alusuuringutega (2020. a hindades) on Eesti kliimanetraalsele energiatootmisele ülemineku investeeringute kogumaksumus, olenevalt stsenaariumist 28 kuni 38,4 mld eurot. ENMAK 2035 maksumuse prognoosis toodud indikatiivne investeeringute maht on samas suurusjärgus, mis on eelnevatel aastatel energiaspektori investeeringud: 2023. investeeriti sektorisse 778 mln EUR ja 2024. aastal 758 mln EUR⁶². Kavandatud tegevuste ja seonduvate mõju hindamiste aluseks olevates uuringutes analüüsitud stsenaariumide ülevaade on leitav ENMAK 2035 eelnõu lisas 2.

Kavandatud tegevustega seotud investeeringute elluviimise peamised argumendid on fossiilkütuste asendamisega kliimasoojenemise ja keskkonnamõju ennetus, elektrienergia all hoidmine, põlevkivi varem või hiljem asendamise vajadus tootmiselõu vananemise ja kõrge tootmishinna tõttu, tänane välisühenduste ebapiisavus (nt Balticconnector ja Estlink2 intsidendid).

ENMAK 2035 rakendamisega seotud kulud kaetakse Eesti taastekava, struktuurivahendite, võrgutasude ja taastuvenegiatsa jms kaudu. Riigieelarvest tuleb katta tuumaprogrammi loomise kulu, hõlmab tuumaenergia regulatsiooni ja kasutusele võtu raamistiku loomist. Lisavahendite võimalus tegevuste elluviimiseks sõltub majandusarengust ja eelarvepoliitilistest valikutest.

Eesti Taaste- ja vastupidavuskava (RRF)⁶³ alusel finantseeritakse 2026. aastani kokku 170,94 mln euro eest tegevusi, sh, taastuvenegiia arendamise kiirendamine ja investeeringud elektrivõrgu tugevdamisse.

6. Eelnõu jõustumine

Vabariigi Valitsuse istungi protokolliline otsus jõustub üldises korras.

7. Huvigruppide kaasamine ja eelnõu kooskõlastamine

2024. aastal koostati (2023. aastal valminud esimese tööversiooni täiendustena) **Energiamajanduse arengukava aastani 2035 kaks tööversiooni** (21.03.2024 ja 13.11.2024) vastavalt asjaomaste asutuste, turuosaliste, juhtkomisjoni ja mõjuhindajate ettepanekutele. Ettepanekute alusel tehtud täiendused puudutasid nii

⁶² EM042: ETTEVÕTETE INVESTEERINGUD MATERIAALSESSE PÕHIVARASSE TEGEVUSALA JÄRGI (KVARTALID). Statistika andmebaas

⁶³ Taaste- ja vastupidavusrahastu | Sotsiaalministeerium

üldeesmärgi sõnastust; alaeesmärke, mõõdikuid ja aastaks 2035 seatavaid sihttasemeid; kavandatud tegevuste täpsustusi; elektri, soojuste ja gaasi tarbimise prognoose; võimsuste ja toodangu prognoose; energiahinna prognoose; kliimakindla majanduse seaduse eelnõus sätestatud nõudeid elektri- ja soojusenergia tootmisele jne. 2024. aasta jooksul koostati seonduvad mõjude hindamised (sh keskkonnamõju strateegiline hindamine). 2025. aasta aprillis tunnistas energeetika- ja keskkonnaminister arengukava keskkonnamõju strateegilise hindamise vastavaks keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusele. Järgmise sammuna läheb arengukava ministriumide ja teiste asjasse puutuvate asutuste kooskõlastuste saamiseks valitsuse eelnõude infosüsteemi. Ajakava kohaselt on arengukava heaks kiitmine Vabariigi Valitsuses planeeritud hiljemalt detsembris 2025.

ENMAK 2035 koostamist ettevalmistavad tegevused toimusid jaanuarist 2022 kuni aprillini 2023 eelkõige huvirühmi kaasavate töörühmade kaudu, ENMAK 2035 eelnõu esimesed tööversioonid koostati järkjärgult vastavalt a. kaasamise käigus huvirühmadelt ja b. KSH ja mõjude hindamisest laekunud ettepanekutele maist 2023 kuni maini 2025. Seejuures KSH viidi läbi 2,5 aasta jooksul vastavalt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse⁶⁴ nõuetele. ENMAK 2035 eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi ning kavandatakse arutelude järgselt esitada heaks kiitmiseks Vabariigi Valitsusele detsembris 2025.

Huvigruppe on kaasatud ENMAK 2035 eelnõu koostamisse ENMAK 2035 koostamise ettepaneku, ettevalmistavate töörühmade ja kõigi tööversioonide koostamise käigus. ENMAK 2035 koostamise ettepaneku koostamisel ja ENMAK 2035 eelnõu koostamise ettevalmistamisel⁶⁵ ning ülevaade ENMAK 2035 eelnõu tööversioonide⁶⁶ koostamisel toimunud kaasamised on esitatud tabelis 5.

Tabel 5. Ülevaade ENMAK 2035 eelnõu koostamise kaasamisprotsessist.

Ajakava	Kaasamine ENMAK 2035 eelnõu koostamise etappides
ENMAK 2035 eelnõu Riigikogus ja Vabariigi Valitsuses juuli kuni detsember 2025:	
Jaanuar 2026	Riigikogust laekunud ettepanekute alusel täiendatud ENMAK 2035 eelnõu kuues versioon esitatakse kinnitamiseks Vabariigi Valitsusele
Nov-dets 2025	ENMAK 2035 eelnõu arutelud Riigikogus
Sept-okt 2025	ENMAK 2035 eelnõule kooskõlastamisel laekunud ettepanekute alusel täiendatud viies tööversioon Vabariigi Valitsusele
ENMAK 2035 eelnõu esimese nelja tööversiooni koostamine mai 2023 kuni mai 2025⁶⁷:	
26.08.2025	ENMAK 2035 eelnõu kolmanda tööversiooni 13.11.2024 täienduste, ENMAK 2035 eelnõu elektrivarustuse investeeringute majandusliku mõju analüüsi tutvustus ja arutelu veebikohtumisel.
Juuli-august 2025	ENMAK 2035 eelnõu neljas tööversiooni kooskõlastamine eelnõude infosüsteemis 16.07-29.08.2025
Dets 2023-apr 2024	ENMAK 2035 eelnõu kolmandale tööversioonile 13.11.2024 KSH aruande avalikul väljapanekul ja hiljem laekunud ettepanekud (ENMAK 2035 eelnõu kolmandale tööversioonile 13.11.2024 laekunud ettepanekud ENMAK 2035 neljanda tööversiooni lisas 6.2)
15.11-9.12.2024	ENMAK 2035 eelnõu kolmas tööversioon 13.11.2024 KSH aruande avalikul väljapanekul ettepanekute esitamiseks (ENMAK 2035 eelnõu teisele tööversioonile 21.03.2024 laekunud ettepanekud ENMAK 2035 kolmanda tööversiooni 13.11.2024 lisas 6.2 ⁶⁸)
17.12.2024	ENMAK 2035 eelnõu KSH aruande avalik arutelu
15.11-9.12.2024	ENMAK 2035 eelnõu KSH aruande avalik väljapanek
8.05.2024	ENMAK 2035 eelnõu teise tööversiooni 21.03.2024 täienduste tutvustus ja arutelu ministriumide ühishoones
21.03.2024	Kliimaministriumide poolt aprilli lõpus 2024 asjaomastele asutustele seisukoha esitamiseks saadetud ENMAK 2035 keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande aluseks olev ENMAK 2035 teine tööversioon 21.03.2024
20.11.2023	ENMAK 2035 esimese tööversiooni 17.11.2023 tutvustamine ja arutelu ministriumide ühishoones
21.09.2023	KSH programmi avalik arutelu
23.08-13.09.2023	Hinnatavad energiamajanduse eesmärgid, poliitikainstrumentid, stsenaariumid ja tehnoloogiad ⁶⁹ KSH programmi avalikul väljapanekul
ENMAK 2035 ettevalmistavad tegevused jaanuar 2022 kuni aprill 2023⁷⁰	
8.03.2023	ENMAK 2035 kaasamisseminar töörühmades arutatud poliitikainstrumentide ettepanekute aruande tutvustamiseks veebis ja ministriumide ühishoones

⁶⁴ Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus-Riigi Teataja

⁶⁵ Kohtumised | Energiatalgud

⁶⁶ Energiamajanduse arengukava (ENMAK) | Kliimaministrium

⁶⁷ Energiamajanduse arengukava (ENMAK) | Kliimaministrium

⁶⁸ ENMAK 2035 eelnõu lisad 2-8 avalikule väljapanekule

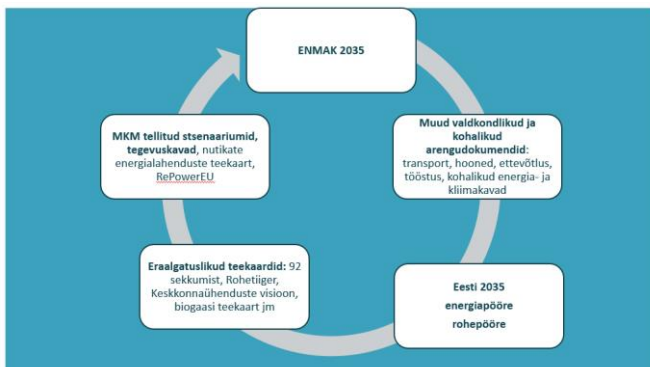
⁶⁹ Hinnatavad energiamajanduse eesmärgid, poliitikainstrumentid, stsenaariumid ja tehnoloogiad.docx

⁷⁰ Kohtumised | Energiatalgud

22.11.2022	ENMAK 2035 kaasamiseminar tööruhmade esimeste tulemuste tutvustuseks: probleemsed teemad, teekaartide valik, eesmärgid ja mõõdikud
16.06.2022	ENMAK 2035 ettevalmistavate tööruhmade ⁷¹ avakohtumine
Apr-okt 2022	töötubade programm "Kliimamuutus ja energiajuhtimine kohalikus omavalitsuses"
22.02.2022	kliimaneutraalse elektritootmise uuringu raames koostatavate teekaartide tegevuskavade sisu tutvustus ja arutelu
18.11.2021	Vabariigi Valitsuse protokollilise otsusega heaks kiidetud ENMAK 2035 koostamise ettepanek (sh kooskõlastustabel)⁷²
14.12.2021	veebikohtumine ENMAK 2035 koostamise protsessi kavandamiseks
5.10.2021	veebikohtumine „ENMAK 2035 koostamise ettepanek“, mille raames arutati ENMAK 2035 koostamise ettepanekule laekunud mõtteid ning kommentaare ja anti ülevaade edasistest tegevustest
14.06.2021	veebitöötuba „Energiamajandus aastal 2035“

ENMAK 2035 ettevalmistamisel lähtuti erinevatest alusdokumentidest (joonis 10), mida analüüsiti ja mille alusel pakuti välja ENMAK 2035 ettevalmistavate tööruhmade poolt ENMAK 2035 eesmärgid, mõõdikud ja poliitikainstrumentid⁷³.

Joonis 10. Arengukava koostamise sisendid.

Kliimaneutraalsele energiatootmisele ülemineku stsenaariumid modelleeriti, kaasnevad sotsiaalmajanduslik mõju ja riskid hinnati, sensitiivsusanalüüs teostati ning stsenaariumide ellu viimise tegevuskavad koostati järgmistes, rahvusvaheliste ekspertrühmade poolt koostatud uuringutes:

2022 - Üleminek kliimaneutraalsele elektritootmisele
(*Transitioning to a climate-neutral electricity generation*⁷⁴, REFORM/SC2020/068, Euroopa Komisjoni rahastus)

2022 - Eesti üleminek süsinikneutraalsele soojus- ja jahutusmajandusele aastaks 2050

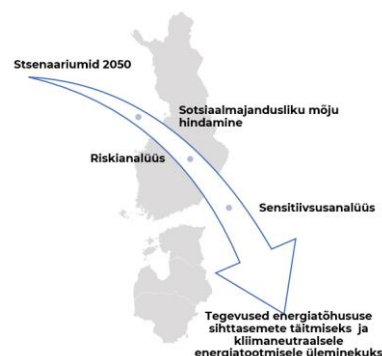
(*Transitioning to a carbon neutral heating and cooling in Estonia by 2050*⁷⁵, siseriiklik rahastus)

2022 - Eesti gaasivarustuse dekarboniseerimise teekaartid

(*Gas Decarbonisation Pathways for Estonia*⁷⁶ (DG REFORM, Euroopa Komisjoni rahastus)

2024 - Eesti energiatõhususe teekaartid ja energiasäästukohustus

(*Support to the renovation wave - energy efficiency pathways and energy saving obligation in Estonia, REFORM/SC2022/067*⁷⁷, Euroopa Komisjoni rahastus)

⁷¹ ENMAK 2035 tööruhmade kavandamiseks tuli esitada ENMAK 2035 tööruhmade osalemiseks sooviavaldus

⁷² [Dokumendid | Energiatalgud, Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2021-2023 \(lõplik\).xlsx](#)

⁷³ [Töörühmade töödokumendid | ENMAK tööruhmade töödokumendid | Energiatalgud](#)

⁷⁴ [Elektri uuringud | Energiatalgud](#)

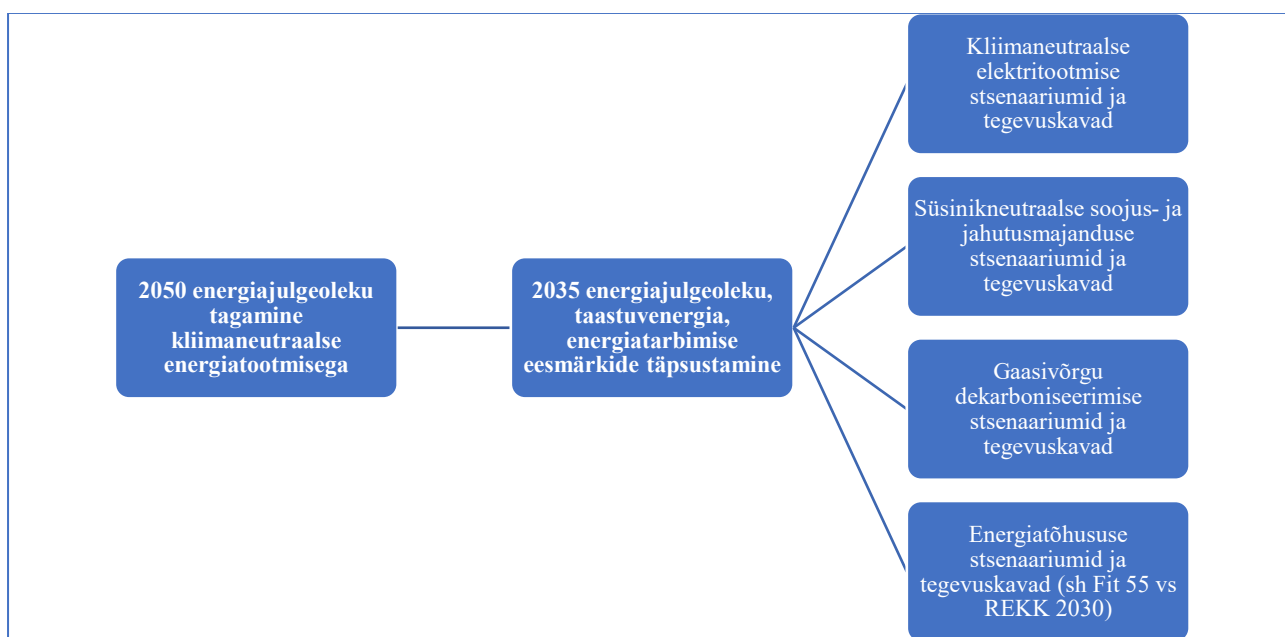
⁷⁵ *Transitioning to a carbon neutral heating and cooling in Estonia by 2050* [Energieetika ja maavarade valdkonna analüüsid ja uuringud | Kliimaministeerium](#)

⁷⁶ *Gas Decarbonisation Pathways for Estonia* (DG REFORM, Euroopa Komisjoni rahastus) [Gaasivõrgu dekarboniseerimise uuring 2022 | Energiatalgud](#)

⁷⁷ *Support to the renovation wave - energy efficiency pathways and energy saving obligation in Estonia, REFORM/SC2022/067*, Euroopa Komisjoni rahastus [Energiatõhususe uuringud | Energiatalgud](#)

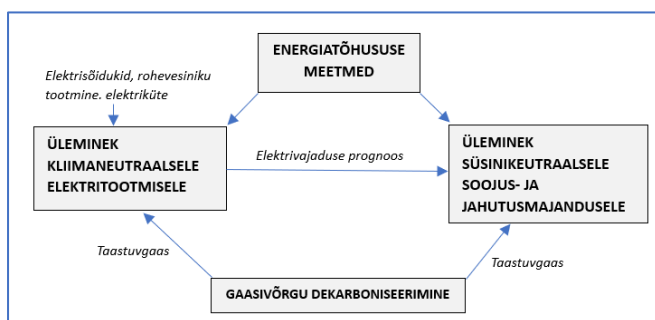
Alusuuringutes koostatud stsenaariumide ja tegevuskavade alusel täpsustati eesmärgid ja sihttasemeid ning kavandati poliitikainstrumentid (joonis 11).

Joonis 11. Poliitikainstrumentide aluseks olevad alusuuringutes välja töötatud stsenaariumid ja tegevuskavad.

Eesmärgid, mõõdikud ja poliitikainstrumentid töötati välja alusuuringute ja läbi viidud tööühmade tulemuste alusel. Kliimaneutraalse energiatootmise kavandamisel on uuringute koostamisel arvestatud seosed esitatud joonisel 12.

Joonis 12. Alusuuringute omavahelised seosed.

Valdkonna arengukava elluviimist ja aruandlust toetab valdkonna arengukava juhtkomisjon⁷⁸, kes:

- 1) annab valdkonna arengukavaga seotud tulemusaruande põhjal soovitusi valdkonna arengukava eesmärkide elluviimisega seotud programmide algatamiseks, muutmiseks või lõpetamiseks;
- 2) teeb ettepanekuid hindamiseks ja tõhustamiskavade koostamiseks;
- 3) annab hinnangu valdkonna arengukava muutmise ja lõpetamise ettepaneku kohta;
- 4) täidab muid ministri antud ülesandeid;
- 5) täidab muid õigusaktidest tulenevaid ülesandeid.

Energiamaajanduse arengukava aastani 2035 juhtkomisjoni koosseis on vastavalt [ENERGIAMAJANDUSE ARENGUKAVA AASTANI 2035 KOOSTAMISE ETTEPANEK](#) punktile 7 järgmises koosseisus oktoobris 2025:

⁷⁸ §4 [Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord–Riigi Teataja](#)

- **Riigikantselei** - strateegiabüroo nõunik Liisi Arm
- **Regionaal- ja Põllumajandusministeerium** – põllumajanduskeskkonnapoliitika osakonna nõunik Sandra Salom
- **Rahandusministeerium** – strateegiatalituse nõunik Rando Kängsepp
- **Kliimaministeerium** – energeetika ja maavarade aseksantsler Jaanus Uiga, kliimaosakonnajuhataja Laura Rømmelgas, keskkonnakorralduse ja kiirguse osakonna juhataja Birgit Parmas
- **Haridus- ja Teadusministeerium** - teadus- ja arendustegevuse ning kõrg- ja kutsehariduse poliitika aseksantsleri Renno Veinthal, teadusosakonna juhataja Katrin Kiisler
- **Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium** – majanduse ja innovatsiooni valdkonna strateegilise planeerimise juht Martti Kalvik
- **Siseministeerium**
- **Eesti Elektriühenduste Liit** (sh Eesti Biokütuste Ühing, Eesti Vesinikutehnoloogiate Ühing, Elektrilevi OÜ) – Tõnis Vare
- **Eesti Taastuvenergia Koda** (sh MTÜ Eesti Biogaasi Assotsiatsioon, MTÜ Eesti Jõujaamade ja Kaugkütte Ühing, MTÜ Eesti Tuuleenergia Assotsiatsioon, MTÜ Eesti Vesivaramu) – juhatus liige Silver Sillak
- **Eesti Gaasiliit** – tegevdirektor Heiko Heitur
- **Eesti Transpordikütuste Ühing** – tegevjuht Krista-Maria Alas
- **Elering AS** - Elering AS juhatus esimees Kalle Kilik ja asendusliikmeks Elering AS strateegiajuht Karl Kivimurm
- **Eesti Linnade ja Valdade Liit** - nõunik Kalle Toomet, asendusliikmeks ELVL asedirektori Jan Trei
- **Eesti Keskkonnaühenduste Koda** – Ingrid Nielsen Eestimaa Looduse Fondist
- **Tallinna Tehnikaülikool** – teadusprodekaan professor Argo Rosin

Aprillis 2025 lisandunud liikmed Eesti Teaduste Akadeemia energeetikakomisjon – esimees professor Jaak Aaviksoo, liige Arvi Hamburg

ENMAK 2035 ettevalmistamisel ja eelnõu koostamisel on toimunud ENMAK juhtkomisjonil 10 kohtumist aastatel 2022-2025:

2025 – 13.02, 22.04 ja 25.09 (Energeetika 2024. aasta tulemusaruanne, ENMAK 2035 mõju hindamised, ENMAK 2035 eelnõu versioonile 15.07.2025 laekunud kooskõlastuste ja ettepanekute ülevaatus ja arutelu)

2024 – 10.04 ja 28.11 (Energeetika 2023. aasta tulemusaruanne, KSH aruanne ja eelnõu täiendused)

2023 – 1.03, 7.06 ja 16.11 (ENMAK 2035 KSH programm ja eelnõu)

2022 – 26.04 ja 17.11 (ENMAK 2035 ettevalmistavad töörühmad)

ENMAK 2035 koostamise ettepaneku eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks kõikidele ministeeriumitele, Riigikantseleile ning Eesti Linnade ja Valdade Liidule perioodiks 1.06.2021–31.08.2021. Eelnõu kooskõlastasid seonduvate täiendusettepanekutega Eesti Linnade ja Valdade Liit, Haridus- ja Teadusministeerium, Kaitseministeerium, Keskkonnaministeerium, Kultuuriministeerium, Maaeluministeerium, Rahandusministeerium, Siseministeerium ja Sotsiaalministeerium. Lisaks esitasid ettepanekud 16 organisatsiooni (sh erinevaid organisatsioone ühendavad Eesti Jõujaamade ja Kaugkütte Ühing, Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Eesti Elektriühenduste Liit, Eesti Taastuvenergia Koda). Kooskõlastused ja ettepanekud ning nendega arvestamine on kirjeldatud koostamise ettepaneku lisa 1⁷⁹.

Materjalid ja lisainformatsioon on kättesaadavad veebilehel [Energiamajanduse arengukava \(ENMAK\) | Kliimaministeerium](#)

⁷⁹ [211115_Lisa 1. Kooskõlastustabel_clean.pdf](#)